

Titkos 16.1.1957

A MAGYAR NEMZETARSASAG BELUGYMINISZTERIUMA

SZIGORUAN TITKOS!

BM

SZERV: .....

OSZTALY: *Csongrad m.*

31-5603/57 SZAMU

Vizsgálati dosszié

Dr Péter László UGYEBEN

..... KOTET

A NYOMOZAS KEZDETENEK IDOPONTJA: *57. III 19.*

A NYOMOZAS BEFEJEZESENEK IDOPONTJA: .....

ARCHIV SZAM: .....

V-145871

1

V-145
871

A

9

Másolat.

B.M. Csongrádmegyei Rendőrfőkapitányság Vizsgálati Alosztálya.

Gyanúsított kihallgatásáról
j e g y z ő k ö n y v.

Készült Szegeden 1957. évi márc. hónap 20. napján
ellenforradalmi tevékenységgel gyanúsított dr. Péter László
kihallgatása alkalmával.

Atyjának családi és utóneve: Gergely
Anyjának családi és utóneve: Cselenák Ágnes
Születési ideje: 1926 év jan. hó 21 nap.
Születési helye: Jánoshalma.
Családi állapota: nős, felesége neve: Lakatos Klára
Honossága: magyar
Lakhelye: Szőreg, Szegfű u. 21 sz.
Foglalkozása: tudományos kutató
Vagyoni viszonya: felszabadulás előtt: vagyontalan
felszabadulás után: vagyontalan
Katonai viszonya: katona nem volt.
Fogságban nem volt.
Magasabb iskolai képzettsége: bölcsészeti doktorátus
Anyanyelve: magyar, ezenkívül: beszél még: francia, német
ír még : francia, német
Büntetve nem volt.
Testi, vagy szellemi fogyatkozása nincs.

Gyanúsított az ügyvel kapcsolatban a következőleg nyilatkozik:

Apám nyugalmazott cső. tthts., jelenleg eltartott, magas korára
való tekintettel. Egy családi házzal rendelkezik, pártonkívüli.
Egy nővérem van: Pál Béláné, foglalkozása: Szőregen posta s. el-
lenőr, 35 éves, vagyontalan, pártonkívüli.

Elemi iskoláimat Mindszenten és Szőregen; középiskolámat és az
egyetemet Szegeden végeztem. 1948-ban fejeztem be az egyetemi ta-
nulmányaimat. Mint egyetemi hallgató, a szegedi Tudomány Egyetem
Nyelvészeti Intézetében, mint gyakornok dolgoztam 1950.-ig. 1950-
tól a karcagi, majd a makói muzeumot vezettem. 1954-ben kerültem a
Szegedi Tud. Egyetem könyvtárába. Ez év febr. 1-én az Irodalmi
Történeti Intézetbe kerültem. Felszabadulás előtt politikai párt-
nak, vagy szervezetnek tagja nem voltam. 1945-ben a szegedi Nem-
zeti Paraszt Pártnak tagja lettem, azonban a pártból a későbbiek
folyamán kiakosolódtam.

1956 okt. 31-én a szegedi NP. megalakítását tüntem ki célul. Ilyen
irányban is fejtettem ki tevékenységet, a volt NDP. székházának
helyiségei közül 2 szobát kaptunk s ugyanakkor kitettük a Paraszt
Párt cimerét, ill. a helység egyik ajtajára írtam ki: "Nemzeti
Paraszt Párt."

1951-ben nősültem, feleségül vettem Lakatos Klára tanárnőt, aki
Szőregen tanít. Szüleinek 1 családi háza van. Feleségem párton-
kívüli.

A gyanúsítást megértettem, bűnösnek nem érzem magam. Az ellenforra

nem!
kiki
behagyott!

dalom ideje alatt kifejtett tevékenységem t csupán a korábbi nézeteimből gyökerező eszmei zavar és félrevezetettségből kifolyólag tettem.

Elismerem azt, hogy november 2-án írt és nov. 4-én megjelent cikkem a "Szegedi Népe" c. lapban valóban szovjetellenes volt. A cikkben az eseményeket /az ellenforradalmi eseményeket/ "nemzeti szabadságharc"-nak értékeltem.

Tagadom, hogy a Kádár-kormány megalakulása után én olyan kijelentést tettem volna, hogy "vörös fasizmus", vagy pedig "kommunista fasizmus" van Magyarországon.

Elismerem, hogy a szegedi Tudomány Egyetem könyvtárában megjelent Ertsey Péter, Osváth Béla, Végh Joachim, Budai Kálmán, Ökrös László, Végvölgyi, Molnár István nevű személyek, akikkel nem ellenforradalmi tevékenységet fejtettünk ki, s beszélgetésünk során szakmail, baráti légkör volt. Elismerem, hogy a "Szegedi Tiszatáj" c. folyóiratot szeretnénk volna megjelentetni, s ebből eredően több esetben beszélünk is, azonban azt tagadom, hogy mi a "Szegedi Tiszatáj" c. folyóiratban kormányellenes megnyilvánulást akartunk volna kidolgozni. Csupán arról volt szó, hogy olyan számot szerkesszünk amelyben nem válik szükségessé sem a kormány ellen, ill. mellette való állásfoglalás. Elismerem, hogy én a Kádár Kormány megalakulása után nem értettem egyet a kormány több intézkedésével. Pl. szerettem volna, ha lengyel formára több pártrendszer alakuljon az országban, továbbá, ha a kormány folytatott volna a szovjet csapatok kivonására tárgyalást; nem értettem egyet a kemény, megtorló intézkedésekkel.

Beismerem, hogy 1956 dec. 28-i dátummal keltezett "Kedves Endre bátyámnak" címzett levelet én írtam, saját írógéppemmel.

Elismerem, hogy a "Szegedi Forradalmi Néptanács"-ban, mint a szegedi írócsoport képviselője egy alkalommal megjelentem, azonban többször a néptanács ülésén nem vettem részt.

Ellenforradalmárnak nem tartom magamat, s nem értek egyet horthysta ellenforradalmi tevékenységgel.

Az ügyvel kapcsolatban mást előadni nem kívénok. Jkv-i vallomásom az igazságnak megfelelően tettem meg. A jkv. helyesen tartalmazza az általam elmondottakat, melyet átolvasás után aláírásommal is megérdemlek.

Belvette:

Elek Imre sk.

Dr. Péter László sk.
gyanúsított.

Másolat hitelesül:

Szeged, 1957.V.4.

Fodor Margit
Pol. Oszt. gépirója.

Másolat.

B.M. Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság Vizsgálati Alosztálya.

Gyanúsított kihallgatásáról
j e g y z ő k ö n y v.

Készült Szegeden 1957. évi márc. hónap 20. napján
ellenforradalmi tevékenységgel gyanúsított dr. P é t ' e r László
kihallgatása alkalmával.

Atyjának családi és utóneve: Gergely
Anyjának családi és utóneve: Cselenák Ágnes
Születési ideje: 1926 év jan. hó 21 nap.
Születési helye: Jánoshalma.
Családi állapota: nős, felesége neve: Lakatos Klára
Honossága: magyar
Lakhelye: Szőreg, Szegfü u. 21 sz.
Foglalkozása: tudományos kutató
Vagyoni viszonya: felszabadulás előtt: vagyontalan
felszabadulás után : vagyontalan
Katonai viszonya: katona nem volt.
Fogságban nem volt.
Magasabb iskolai képzettsége: bölcsészeti doktorátus
Anyanyelve: magyar, ezenkívül: beszél még: francia, német
ír még : francia, német
Büntetve nem volt.
Testi, vagy szellemi fogyatkozása nincs.

Gyanúsított az ügyvel kapcsolatban a következőleg nyilatkozik:

Apám nyugalmazott cső.tthts., jelenleg eltartott, magas korára
való tekintettel. Egy családi házzal rendelkezik, pártonkívüli.
Egy nővérem van: Pál Béláné, foglalkozása: Szőregen posta s.el-
lenőr, 35 éves, vagyontalan, pártonkívüli.

Elemi iskoláimat Mindszenten és Szőregen; középiskolámat és az
egyetemet Szegeden végeztem. 1948-ban fejeztem be az egyetemi ta-
nulmányaimat. Mint egyetemi hallgató, a szegedi Tudomány Egyetem
Nyelvészeti Intézetében, mint gyakornok dolgoztam 1950.-ig. 1950-
tól a karcagi, majd a makói muzeumot vezettem. 1954-ben kerültem a
Szegedi Tud. Egyetem könyvtárába. Ez év febr. 1-én az Irodalmi
Történeti Intézetbe kerültem. Felszabadulás előtt politikai párt-
nak, vagy szervezetnek tagja nem voltam. 1945-ben a szegedi Nem-
zeti Paraszt Pártnak tagja lettem, azonban a pártból a későbbiek
folyamán kiakcsolódtam.

1956 okt. 31-én a szegedi NP. megalakítását tűztem ki célul. Ilyen
irányban is fejtettem ki tevékenységet, a volt MDP. székházának
helyiségei közül 2 szobát kaptunk s ugyanakkor kitettük a Paraszt
Párt címerét, ill. a helység egyik ajtajára irtam ki: "Nemzeti
Paraszt Párt."

1951-ben nősültem, feleségül vettem Lakatos Klára tanárnőt, aki
Szőregen tanít. Szüleinek 1 családi háza van. Feleségem párton-
kívüli.

A gyanúsítást megértettem, bűnösnek nem érzem magam. Az ellenforra-

Magyar Országos
Levéltár

XIX-B-1-ai-81 szn/1957 (2d)

dalom ideje alatt kifejtett tevékenységem t csupán a korábbi nézeteimben gyökerező eszmei zavar és félrevezetettségből kifolyólag tettem.

Elismerem azt, hogy november 2-án irt és nov. 4-én megjelent cikkem a "Szeged Népe" c. lapban valóban szovjetellenes volt. A cikkben az eseményeket /az ellenforradalmi eseményeket/ "nemzeti szabadságharc"-nak értékeltem.

Tagadom, hogy a Kádár-kormány megalakulása után én olyan kijelentést tettem volna, hogy "vörös fasizmus", vagy pedig "kommunista fasizmus" van Magyarországon.

Elismerem, hogy a szegedi Tudomány Egyetem könyvtárában megjelent Ertsey Péter, Osváth Béla, Végh Joachim, Budai Kálmán, Ökrös László, Vágvölgyi, Molnár István nevű személyek, akikkel nem ellenforradalmi tevékenységet fejtettünk ki, s beszélgetésünk során szakmai ill. baráti légkör volt. Elismerem, hogy a "Szegedi Tiszatáj" c. folyóiratot szerettük volna megjelentetni, s ebből eredően több esetben beszéltünk is, azonban azt tagadom, hogy mi a "Szegedi Tiszatáj" c. folyóiratban kormányellenes megnyilvánulást akartunk volna kidolgozni. Csupán arról volt szó, hogy olyan számot szerkesszünk amelyben nem válik szükségessé sem a kormány ellen, ill. mellette való állásfoglalás. Beismerem, hogy én a Kádár Kormány megalakulása után nem értettem egyet a kormány több intézkedésével. Pl. szerettem volna, ha lengyel formára több pártrendszer alakuljon az országban, továbbá, ha a kormány folytatott volna a szovjet csapatok kivonására tárgyalást; nem értettem egyet a kemény, megtorló intézkedésekkel.

Beismerem, hogy 1956 dec. 28-i dátummal keltezett "Kedves Endre bátyámnak" címzett levelet én irtam, saját írógéppemmel.

Elismerem, hogy a "Szegedi Forradalmi Néptanács"-ban, mint a szegedi írócsoport képviselője egy alkalommal megjelentem, azonban többször a néptanács ülésén nem vettem részt.

Ellenforradalmárnak nem tartom magamat, s nem értek egyet horthysta ellenforradalmi tevékenységgel.

Az ügygel kapcsolatban mást előadni nem kívánok. Jkv-i vallomásom az igazságnak megfelelően tettem meg. A jkv. helyesen tartalmazza az általam elmondottakat, melyet átolvasás után aláírással is megerősítetek.

Felvette:

Elek Imre sk.

Dr. Péter László sk.
gyanusított.

Másolat hitelül:
Szeged, 1957.V.4.

Tóth M.
Fodor Margit
Pol.Oszt.gépirója.

Magyar Országos
Levéltár

Másolat.

B.M. Csongrádmegyei Rendőr-főkapitányság
Vizsgálati Alosztály.

Szigorúan titkos!

Javaslat

közbiztonsági őrizet alá helyezésre.

Dr. Péter László /:1926.Jánoshalma, anyja: Cselenák Ágnes,
tudományos kutató, bölcsész doktor, nő, magyar állampolgár, nem-
zetiségű: / Szőreg, Szegfü u. 21 sz. alatti lakos.

Apja nyugalmazott cső.thtts.volt. Iskoláit Mindszenten, Szőregen,
majd később Szegeden végezte. Különböző városokban dolgozott, mint
muzeológus, őrizetbevételekor a Szegedi Tud. Egyetem könyvtárában,
mint tud. kutató dolgozott.

Az ellenforradalom ideje alatt a "Szegedi Forradalmi Néptanács"-
nak volt tagja, ugyanakkor a Szegedi Paraszt Párt megalakításá-
ban is részt vett. Ugyanakkor tevékenységet fejtett ki annak ér-
dekében, hogy a szegedi írók is csatlakozzanak a bpesti írókhoz,
hogy nem ismerik el a Kádár kormány politikáját. Ennek érdekében
a "Tiszatáj" c. folyóiratban Kádár és szovjetellenes cikkeket
akart megjelentetni. Az első oldalon olyan verset akartak közöl-
ni, amely a "zaarokéág" ellen szól.

Nevezett beismerő vallomást tett arra vonatkozóan, hogy a Kádár
kormányt nem ismeri el s nov. 4-i cikkében szovjetellenes ki-
tételek voltak.

Ellenforradalmi tevékenységét az alábbiak bizonyítják:

Kiss Lajos tanuvallomása.

"Kádár kormány megalakulása után nevezett hozzákezdett a kormány-
intézkedések bojkottálásához, mivel fegyveres ellenállás lehetősége
ebben az időben már nem volt. Így pl. a rendszerről kijelentette,
"vörös fasizmus, kommunista fasizmus", s ehhez hasonlókat. Párttagok
és pk-ek körében szovjetellenes hangulatot keltett."

Dr. Ferbirió József vallomása.

"Dr. Péter a szegedi Paraszt Párt egyik szervezője s engedély nélkül
az MSZMP székház bejárata fölé önkényesen elhelyezte a Szegedi Pa-
raszt Párt festett tábláját."

Fentiek alapján javaslom dr. Péter Lászlót közbiztonság alá helyezni.

Egyetérték:

/Tihanyi József/
rny.szds.
Pol. Oszt. vezető.

sk.
/Elek Imre/
rny.hógy.

Másolat hitelül:
Szeged, 1957.máj.4.

Fodor Margit.

ABTL-2.5.1-39/68

20

Másolat.

B.M. Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság
Vizsgálati Alosztály.

Szigorúan titkos!

Javaslat

közbiztonsági őrizet alá helyezésre.

Dr. Péter László /:1926. Jánosfalma, anyja: Cselenák Agnes, tudományos kutató, bölcsész doktor, nő, magyar állampolgár, nemzetiségű:/ Szőreg, Szegfü u. 21 sz. alatti lakos.

Apja nyugalmazott cső.thtts.volt. Iskoláit Mindszenten, Szőregen, majd később Szegeden végezte. Különböző városokban dolgozott, mint muzeológus, őrizetbevételekor a Szegedi Tud. Egyetem könyvtárában, mint tud. kutató dolgozott.

Az ellenforradalom ideje alatt a "Szegedi Forradalmi Néptanács"-nak volt tagja, ugyanakkor a Szegedi Paraszt Párt megalakításában is részt vett. Ugyanakkor tevékenységet fejtett ki annak érdekében, hogy a szegedi írók is csatlakozzanak a bpesti írókhoz, hogy nem ismerik el a Kádár kormány politikáját. Ennek érdekében a "Tiszatáj" c. folyóiratban Kádár és szovjetellenes cikkeket akart megjelentetni. Az első oldalon olyan verset akartak közölni, amely a "zaarnokság" ellen szól.

Nevezett beismerő vallomást tett arra vonatkozóan, hogy a Kádár kormányt nem ismeri el s nov. 4-i cikkében szovjetellenes ki-
télétek voltak.

Ellenforradalmi tevékenységét az alábbiak bizonyítják:

Kiss Lajos tanuvallomása.

"Kádár kormány megalakulása után nevezett hozzákezdett a kormányintézkedések bojkottálásához, mivel fegyveres ellenállásra lehetőség ebben az időben már nem volt. Így pl. a rendszerről kijelentette: "vörös fasizmus, kommunista fasizmus", s ehhez hasonlókat. Párttagok és pk-ek körében szovjetellenes hangulatot keltett."

Dr. Perbiró József vallomása.

"dr. Péter a szegedi Paraszt Párt egyik szervezője s engedély nélkül az MSZMP székház bejárata fölé önkényesen elhelyezte a Szegedi Paraszt Párt festett tábláját."

Fentiek alapján javaslom dr. Péter Lászlót közbiztonság alá helyezni.

Egyetértek:

/Tihanyi József/
rny.szds.
Pol.Oszt.vezető.

sk.
/Elek Imre/
rny.hdgy.

Másolat hitelül:
Szeged, 1957.máj.4.

Fodor Margit.

XIX-B-1-ai-81-12N/1957 (2 d)

[1957. márc. 12.]

B.M. Csongrádmegyei Rendőrfőkapitányság

Tárgy: Dr. Péter László
közbiztonsági ő-
rizetbe helyezé-
se.

Szám:

H A T Á R O Z A T

Dr. Péter László /név/leánykori név/.....aki
Jánoshalma községben 1926. I. 21.-én született, anyja: Csele-
nák Agnes személyi igazolvány sorozata, száma:.....
foglalkozása: tudományos kutató, város, község, Szőreg
Szegfü ut, utca;..21 szám alatti lakosnak az 1956
évi 31.sz.tvr.1 §-a alapján közbiztonsági őrizetbe helyezését
rendelem el.

I n d o k o k :

Őrizetbe 1957.III.16.

Nevezett az ellenforradalom ideje alatt a "Szegedi Forradalmi Nép-
tanács"-nak volt a tagja. Résztvett a Szegedi Paraszt Párt megalá-
kításában is. Tevékenységet fejtett ki annak érdekében, hogy a
szegedi írók is csatlakozzanak a budapesti írókhoz és ne ismerjék
el a Kádár kormányt. Ennek érdekében a "Tiszatáj" c. folyóiratban
Kádár kormányt szovjet-ellenes cikkeket akart közölni. Kádár kor-
mány megalakulása után hozzákezdett a kormányintézkedések bojkó-
tálásához, így pl. a rendszerrel kijelentette: "vörös fasizmus
kommunista fasizmus".

A szegedi MSZMP. székházának bejárata fölé elhelyezte a "Szegedi
nemzeti Paraszt Párt" festett tábláját.

E határozat ellen a Legfőbb Ügyészhez benyújtandó panasznak van
helye. A panasznak a közbiztonsági őrizet foganatosítására nincs
halasztó hatálya.

S z e g e d , 1957. márc....

.....
/olvashatatlan aláírás/

A határozatot jóváhagyom.

S z e g e d , 1957. márc, ill. IV. 1.

Dobos Ferenc sk.
megyei /fővárosi/ ügyész h.

Az előttem kihirdetett és közbiztonsági őrizetbe helyezésemet el-
rendelő határozatot tudomásul vettem.

Ellene panasszal élek.

S z e g e d , 1957. márc....

Dr. Péter László sk.

Másolat hitelül:
Szeged, 1957.máj.4.

Fodor Margit
Pol.Oszt.gépirója.

B.M. Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság . Tárgy: Dr. Péter László
közbiztonsági ő-
rizetbe helyezé-
se.
Szám:

H A T Á R O Z A T

Dr. Péter László /név/leánykori név/:.....aki
Jánoshalma községben 1926. I. 21.-én született, anyja: Csele-
nák Ágnes személyi igazolvány sorozata, száma:.....
foglalkozása: tudományos kutató, város, község, Szőreg
Szegfü ut, utca,..21 szám alatti lakosnak az 1956
évi 31.sz.tvr.1 §-a alapján közbiztonsági őrizetbe helyezését
rendelem el.

I n d o k o k :
Őrizetbe 1957.III.16.

Nevezett az ellenforradalom ideje alatt a "Szegei Forradalmi Nép-
tanács"-nak volt a tagja. Résztvett a Szegei Paraszt Párt megala-
kításában is. Tevékenységet fejtett ki annak érdekében, hogy a
szegei irók is csatlakozzanak a budapesti irókhoz és ne ismerjék
el a Kádár kormányt. Ennek érdekében a "Tiszatáj" o. folyóiratban
Kádár kormányé szovjet-ellenes cikkeket akart közölni. Kádár kor-
mány megalakulása után hozzákezdett a kormányintézkedések bojkot-
tálásához, így pl. a rendszerről kijelentette: "vörös fasizmus
kommunista fasizmus".

A szegei MSZMP. székházának bejárata fölé elhelyezte a "Szegei
Nemzeti Paraszt Párt" festett tábláját.

E határozat ellen a Legfőbb Ügyészhez benyújtandó panasznak van
helye. A panasznak a köz biztonsági őrizet foganatosítására nincs
halasztó hatálya.

S z e g e d , 1957. márc....

.....
/olvashatatlan aláírás/

A határozatot jóváhagyom.

S z e g e d , 1957. márc, ill. IV. 1.

Dobos Ferenc sk.
megyei /fővárosi/ ügyész h.

Az előttem kihirdetett és közbiztonsági őrizetbe helyezésemet el-
rendelő határozatot tudomásul vettem.

Ellene panasszal élek.

S z e g e d , 1957. márc....

Dr. Péter László sk.

Másolat hitelül:
Szege, 1957.máj.4.

Fodor Margit
Pol.Oszt.gépirója.

Magyar Országos
Levélár

XIX-B-1-ai-87-52n (1957 (2d)

(11) Pál

Kedves Révai elvtárs!

Férjemet március 12-én a Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság szervei előzetes letartóztatásba helyezték. Ártatlanagáról meg vagyok győződve, tudom, hogy semmiféle bünessel nem kötettem el. Ezért van bátorságom azzal a nagy kéréssel fordulni Révai elvtársához. Révai elvtárs évek óta figyelemmel kíséri férjem családi munkásságát, hogy sziveskedjék közbenjárni -ha erre Révai elvtársnak módja van - a kivizsgálási eljárás meggyorsításában illetve megszüntetésében. Bizonyos vagyok benne, hogy egy alaptalanul feljelentett ártatlan ember szabadulásához járulna hozzá.

Szörög, 1987 március 30.

Elvtársi tisztelettel

Péter Lászlóné
Dr. Péter Lászlóné

Cím: Szörög
Szegfű utca 21

1-1984/a-57

TÖRTÉNÉSI SZOLGÁLTATÓ
TÖRTÉNÉSI SZOLGÁLTATÓ
LEVÉLTÁR
LEVÉLTÁR

11

46

~~Peter László~~

Kedves Révai elvtárs!

Férjemet március 12-én a Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság szervei előzetes letartóztatásba helyezték. Ártatlanságáról meg vagyok győződve, tudom, hogy semmiféle bünesszékmenyt nem követett el. Ezért van bátorságom azzal a nagy kéréssel fordulni Révai elvtársához, hogy Révai elvtárs évek óta figyelemmel kísérs férjem irodalmi munkásságát, hogy szíveskedjék közbenjárni -ha erre Révai elvtársnak módja van - a kivizsgálási eljárás meggyorsításában illetve megszüntetésében. Bizonyos vagyok benne, hogy egy alaptalanul feljelentett ártatlan ember szabadulásához járulna hozzá.

Szörög, 1957 március 30.

Elvtársi tisztelettel

Peter László
Dr. Péter Lászlóné

Címen: Szörög
Szegfű utca 21

Magyar Országos
Levéltár

1-1984/a-57 XV-B-1-a-84-1-1984/a/57 (2 d)

(12)

Jelentés. -41-

Adta: 12. március 11.
Vette: Palinkó ö. 7.
Idő: 1957. márc. 31.

F. hó 26-án, pesti utam alkalmából
sejtel, mielőtt halgat kevesem a gyűlt vonaton,
az egyik pilléren.

günter. Pestre utazom vissza. Beszélgetésünk le-
nyezet alábbiakban foglalkoztam vele:

Mindenekelőtt közölte, hogy
a Peter házi ügyében. Jólalatt tegnap
a képviseleti értekezleten, kimondták az értekezleten
Pesten a következőt majd mindent. Beszélte nem
csak a szöveg az ügyről.

ÁLLAMBIZTONSÁG
TÖRTÉNETI LEVÉLTÁR

(13)

Zsebkönyv

-47-

Adta: Erdős

Adta: Pál

Idő: 1957. máj. 21

-2-

-48-

egy alkalommal, amikor Peter beszélte, és
 elmondta, hogy milyen gyűjtemény van az Orte-
 ni könyvtárban hasonló anyagból, Peter közöl-
 te, hogy az Előzetes "s" az "Erdős" és két illyi-
 ki kiadvány nagyon kevés példányban és azt
 mondta, hogy "biztosan" József Könyvtárak
 keltetnek ilyen kiadványokat. Kérdésére, hon-
 yan tudja ezt Peter azt felelte: "Kérlek csak
 megfigyeld a "Beregségi" kiadványt egy alkalom-
 sra, majd megkérdezed, hogy ő is kapta-e az "Erdős"
 kiadványt, amelyet én meg azonosítok. Később
 József Könyvtárban megkérdezték, a többi anyagjal
 együtt az anyag nem volt kifizetve, csak lap-
 sra, majd a vétel nem volt elintézve, ezért nem
 lehetett az anyag után lebeszélés. A
 kiadványt az egyik nemzeti könyvtárban közölt
 anyagból, József Könyvtárban ilyen dokumentu-
 mum anyagból került be illusztráció. Erdős

Népköztársaság Elnöki Tanácsának
Elnökhelyettese

(74)

Biszkú Béla elvtárs
Titkárságának,
B u d a p e s t.

Levai József elvtárs megbízásából mellékelten küldjük Péter Lászlóné, Szőreg
levelet.

Levai elvtárs kéri, szíveskedjenek nevezett ügyét megvizsgáltatni és az ered-
ményről írt mielőbb értesíteni.

Elvtársi üdvözlettel:

Gy. Janka

2 db melléklet.

1-1984/a-87

TÖRTÉNÉNETI
ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLTATÓK
TÖRTÉNÉNETI LEVÉLTÁRA
LEVÉLTÁR

Népköztársaság Elnöki Tanácsának
Elnökhelyettese

14

Biszkú Béla elvtárs
Titkárságának,
B u d a p e s t.

Révai József elvtárs megbízásából mellékelten küldjük Péter Lászlóné, Szőreg
levelét.

Révai elvtárs kéri sziveskedjenek nevezett ügyét megvizsgáltatni és az ered-
ményről őt mielőbb értesíteni.

Elvtársi üdvözlettel:

Illis Janka

lrb melléklet.

Magyar Országos
Levéltár

1-1984/a-87
XIX-B-1-ai-81-1-1984/a-87 /1957 (2d)

15

Politikai Nyomozó Osztály.

Szigoruan titkos!

Adta: "Erdösi" H.
ette: Pálkás rny.örgy.
Idő: 1957. apr. 3.

Ügynöki jelentés.

Szeged, 1957. apr. 3.

Jelentés

1.

M. hó 2-án a TTIT helyiségében beszélgettem [redacted] -val, aki Péter Lászlóval kapcsolatban alábbiakat mondta: Ha nem lett volna Péter László novemberben annyira kádár-kormányellenes, ma nem fenyegetne bennünket semmi veszély és mindnyájan tagjai lennénk a Pártnak. Péter László agresszív, csökönyös magatartására elsősorban ő fizetett rá, de ráfizettünk mi is, akiket ma bizalmatlanság légköre vesz körül.

Szerinte a szegedi irodalmi élet kibontakozását főleg Szabolcsi Gábor személye gátolja, akit senki nem szeret és helytelen a Párttól, hogy olyan befolyásos embert csináltak belőle.

"Erdösi"

Értékelés: 1./ Az ügynöki jelentés alátámasztja, hogy dr. Péter László befolyásos ember, azok közt a szegedi értelmiségieknél, akik aktív szerepet vittek az ellenforradalom alatt. Jelzést ad ugyanakkor arról is, hogy a Péter kiemelésével többen elítélik Péter magatartását és hibáztatják magukat is Pétert is korábbi álláspontjukért.

2./ Tájékoztat arról is az ügynök bennünket, hogy Szabolcsi Gábor szerepe az irodalmi életben hátráltatja annak kibontakozását. Ilyen jelzés már korábban is jött, de főleg Péter László és köréje csoportosuló személyektől.

Pálkás Ferenc
Pálkás Ferenc
rny. örgy.

Készült: 2 pld-ban.

Belügyminisztérium.

Szám: 1-1984/a-1957.

Melléklet: 1 drb.

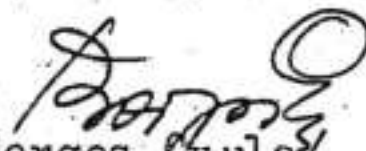
Csongrád megyei rendőrfőkapitányság Vezetőjének,

S z e g e d .

Dr. Péter Lászlóné panaszbeadványát megküldöm.

Miniszter Elvtárs 1957. május hó 5-ig tájékoztató jelentést kér Dr. Péter László őrizetbevételekéről, ügyének jelenlegi állásáról és az ügyében folytatott vizsgálat befejezése után várható eredményről. A terhelő adatokat tartalmazó tanuvallomási jegyzőkönyveket vagy egyéb terhelő dokumentumokat is kérem megküldeni a csatolt beadvánnyal együtt.

B u d a p e s t, 1957. április 26.

/Borgos Gyula/
r.alez.

a BM. Titkárság vezetője

(76)

Belügyminisztérium.

Szám: 1-1984/a-1957.

Melléklet: 1 drb.

Csongrád megyei rendőrfőkapitányság Vezetőjének,

S z e g e d .

Dr. Péter Lászlóné panaszbeadványát megküldöm.

Miniszter Elvtárs 1957. május hó 5-ig tájékoztató jelentést kér Dr. Péter László örizetbevitelének okáról, ügyének jelenlegi állásáról és az ügyében folytatott vizsgálat befejezése után várható eredményről. A terhelő adatokat tartalmazó tanuvallomási jegyzőkönyveket vagy egyéb terhelő dokumentumokat is kérem megküldeni a csatolt beadvánnyal együtt.

B u d a p e s t, 1957. április 26.

Borogos Gyula
r. alez.
a BM. Titkárság vezetője

Magyar Országos
Levéltár

XIX-B-1-ai-81-1-1984/a-1957 (2d)

BM. Titkárság.

(22)

7/3-1645/57

Hollós Ervin r.ny. alezredes elvtársnak

Helyben.

Biszku elvtárs kéri, hogy Péter László ügyét vizsgáltsd meg és a vizsgálat eredményét közöld.

B u d a p e s t , 1957. április 30.

Bogors Gyula
/ Bogors Gyula :
r. alezredes
Titkárság Vezető.

248-342/57

BM. Titkárság.

17/3-1645/57

Hollós Ervin r.ny. alezredes elvtársnak

H e l y b e n .

Biszku elvtárs kéri, hogy Péter László ügyét vizsgáltsd meg és a vizsgálat eredményét közöld.

B u d a p e s t , 1957. április 30.

Bogors Gyula
/: Bogors Gyula
r. alezredes
Titkárság Vezető.

248-342/57

Magyar Országos
Levéltár

XIX-B-1-ai-81-248-342/1957 (2d)

B.M. Csongrádmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztálya.

(24)

Szigoruan titkos!

PO-223-1./1957.

Tárgy: Dr. Péter László
ügye.
Mell.: 9 lap.
Hiv.sz.: 1-1984/a-1957.

Belügyminisztérium
Titkárság Vezetőjének,

B u d a p e s t .

Fenti számra hivatkozva mellékelten felterjesztjük dr. Péter László Szóreg, Szegfű u. 21 sz. alatti lakosra vonatkozó anyagok másolatát.

Szeged, 1957. május 4.

K: 2 pld-ban.
K: 1 pld. Bpest,
1 pld. Szeged.

248-342/57.

15

B.M. Csongrádmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztálya.

Szigoruan titkos!

PO-223-1./1957.

Tárgy: Dr. Péter László
ügye.

Mell.: 9 lap.

Hiv.sz.: 1-1984/a-1957.

Belügyminisztérium
Titkárság Vezetőjének,

B u d a p e s t .

Fenti számra hivatkozva mellékelten felterjesztjük dr. Péter László Szóreg, Szegfű u. 21 sz. alatti lakosra vonatkozó anyagok másolatát.

Szeged, 1957. május 4.

K: 2 pld-ban.
K: 1 pld. Bpest,
1 pld. Szeged.

248-342/57.

Magyar Országos
Levéltár

XIX-3-1-ai-81-223-1/1957 (2d),

etől, a te
mentől pályázat

de vállalat mo
lízálását tovább
gyógyászati váll
teendőknek áll
lyon állások bír
tővekeső áram
nak gyógyászati
zeknek az elvök
n a miniszter
gyógyászati
a arra alkalos
be került.

zereszek birtok
vadászgyűjtő dél
imával közösen
minisztérium. Az
vonalak elkészít
renak. A minisz
ges feladatának

g általános mag
set sor, mielőbb
alacsony fizeté
n és mielőbb
a gyógyászati
tárendezését,
sított gyógyász
elvezetésnek javí

gyógyászati
sévelme, hogy
volt kellem
ot az említett
ban részeseinek
lyok vezetőivel,
sik az osztályos

ezet javaslatra
i Minisztérium
i ki a vállalat
szerepek szan
nelerében
kérjék

elbírálásban ré
gyógyászati

slásig tekintés
a szolgálati kö
tés idejéről

mban

tanva előtt és
azon hívta ki
nem mentő
a házba — If
a istállóba —
ak, hogy Kn
nyába az idő
kincet meg
ülték-e fel a
szali'.

El láta.

sona.

1 — monda
szerepét a
alabodás
Az ősz
eta Katona'
— este

A humanizmus és a demokrácia szószólója

Dr. Péter László cikke az ellenforradalom tobzódása idején

Karácsonkét

23

November első napjaiban, amikor az ellenforradalom Budapesten már kivetülésként, egyre inkább sűrű hódított véres, erőszakos, gyűlölettel módszerrel a vidéken is — nem volt éppen tanácsos és népszerű dolog a humanizmus és a demokrácia nevében nyíltan szót emelni. Pedig voltak olyanok, akik a különböző fórumok adta lehetőségekkel élve józanságra emberségre intették a felajzott kedélyeket. Szegeden ezek közé tartozik dr. Péter László híve és néprajzkutató is, a Szegedi Egyetemi Könyvtár könyvtárosa is, aki a volt „Szegedi Népe” november 4-i számába cikket írt: „Humanizmust, demokráciát!” címmel.

Lapozzuk csak fel a volt „Szegedi Népe” idézett számát. Ime a közszó szerepe egy józan hang, egy higgadtan felmért ember, akinek egyebeként az elmúlt években nem sok megőrzötti valója volt és van, ha csak az nem, hogy az ízben is üdítették és céltáblául szolgál a helyi rákosista zarnokoknak. Dr. Péter László korán észrevette, hogy az ellenforradalom megmozdulásában — nem minden volt ugyan. Akárcsak az ország más területein, Szegeden is feltámadtak Horthy ellenforradalmi legényei. „Aki ismeri a Horthy-ellenforradalom szomorú történetét, sajnálattal ismeri föl napjaink egyenesen jelenkorában egy új ellenforradalom apród-nagyobb tünetét.” — írja cikke bevezető részében dr. Péter az említett újság lapján.

A kádár meg szép számmal olyanok, akik az országos megmozdulás idején a saját kis percenyéiket akarták megszólítani a hirtelen támadt szilveszterekben. A fűbe, a vízbe vizázt minden lelkimerésű fordulás nélkül belemerültek volna — mint ahogy sok helyen meg is cselekedtek — a kommunizmus és a szocializmus híveinek tiszteletére. Pedig ezek az emberek a XX. században nem akarták tovább folytatni az elcsúsztatást az a politikai káoszban, amelyben az ellenforradalom elcsúsztatott és a valóban hamisan beállított demokrácia alapján.

Az ellenforradalom, akik ellenforradalmi lépni, mint a Rákóczi-korban. Ezekre utal dr. Péter László is, amikor ezeket írta: „Az ellenforradalom a demokrácia jogát szembe fordítja a szocializmus ellenforradalmi megújult demokrácia felé.”

Jókedvű eredményeit is vissza akarják csinálni, úgy gondolják, valamiféle új 19-et lehet újra csinálni, kapitalista-feudalista restaurációt.”

Ezre nemet kellett kiáltani, amit meg is tett a legválságosabb időkben dr. Péter, amikor még könnyen rádőlt arra a pusca, akire rámutattak, hogy kommunista, vagy kommunista pártfogó. Dr. Péter László éppen akkor találta meg a kommunistákhoz vezető utat és emelt szót értük, amikor a felbujtók és az ellenforradalmárok nyomára voltak elfordultak tőlük. Szegedre költözve dr. Péter is észrevette, hogy „városunkban is, a nemzeti bizottság nagygyűlésén akadt demagóg medúza antikommunista hang, amely nem építő, nem szolgálja a nemzeti összefogás ma mindennél fontosabb ügyét.”

Minden becsületes ember és becsületes kommunista — aki legalább 1956. februárjában, ha hamarabb nem, számot mert vetni korábbi hibáival és bölönlősséggel múltjával, amelybe belentevették a hamisan deklarált és szájközött pártszólásra apellálva — örömmel üdvözölte a nagy felfordulásban dr. Péter László akkori kiállítását, amely a nemzet egészébe vetett hit és bátorság mellett tele volt a demokrácia iránti féltéssel és aggodalommal. Ahogyan írta is: „egyre aggasztóbbá válik egyes ellenforradalmi hangok megerősödése”.

Tele volt a mi életünk félreismeréssel és rettegéssel, amit a „Humanizmust, demokráciát!” című cikk írja évek óta viselt „esete”-is bizonyít. Az osztályharcra alkotott merev és káros elmélet alapján nem egyszer őt is üldözötte vették, hogy elvonják a figyelmet az országos és helyi égető problémákról. A faktól nem láttuk az erdőt, a bürokrácia bűnös útvesztőiben szem elől vették és vették az embert, aki humanizmust és demokráciát akart már akkor, évekkel ezelőtt, amikor mi még sokan azt hittük, hogy abban és azzerini élünk.

Dr. Péter Lászlót és a hozzá hasonló embereket többé nem üldöznünk és elkergetni kell mellőlünk, hanem meg kell becsülnünk, szövetségeseit kell fogadnunk ösztönre, igaz emberségükért, s nem utolsósorban a szocializmusért kifejtett alkotó tevékenységükért, ha igazán akarjuk járnunk gazdasági életünkkel egyetemben az új magyar szellemiség útját.

Nagy család s különösen a ki, ha szám hogy az úsz együttesen tö száz kisebb-n kök van. Ezen karácsonyi n nem lehet kis zel járó költés rem. Pedig az idej karácsony szervezeti biz kástanácsa t mégis, hogy forintot a gy esonyi megleg

A pónem v geket, a gyeri csemegét egy ték be, s a anyai kezék ros kis karác kat összedülte csomag elkész dolog, de a g más örülő fel tel pakolják mellé a mozt nemaságokat.

Több dolgoz családjá van, külön figyelés a többcsaládo mekeinek ma ra. Kis gyer kübötökét és e bolat szabvány maródcaryag édeseségük me küknek biztos hoz.

A Falemezg ügybuzgalom e nepeket. De H csomagok — é ték — mellett megiepetés is ítem, a karácso a vacsai bősze tanja majd i dolgozóinak g

Sav

A MINAP egyik régi als sámmel, Savar rákurúbbak kö melőszövetkez szövetségében négy ezrende együtt 6 is bel melőszövetkez Pali bőszi de a haja, sőt megderesedett. a háta mögött elöltötött ester derek haj gyv Mint rége vésőtük egym

Portleiki elvt.

Ezt a rendelt meg kell
vizsgálni. Beszéltem a
fejelettel, hogy milyen anyag
gibt van erre a személynél
s utána feltértelek mi van
az ügyben.

57. V. 4.

H. 1957. V. 8.

Flanagan

TÖRTÉNETI

ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLTATÁSOK TÖRTÉNETI

LEVÉLTÁR

Portleki elvt.

Ezt a rendelt meg kell
vizsgáltatni. Beszélni kell
szegeddel, hogy milyen anyag-
gűz van erre a személynél,
s utána jelentésről mi van
az ügyben.

57. V. 4.

Hr: 1957. V. 8.

Flanangyó!

Magyar Országos
Levéltár

XIX-3-1-01-81-KZM/1957 (2 d)

Politikai Nyomozó Osztály.

Szigorúan titkos!

23.

Tárgy: NPP.vonaláról

Összefoglaló jelentés.

Szeged, 1957. május 8-án.

Dr. Péter László 1926. január 21. Jánoshalma Cselényi Ágnes lakik. Széreg Szégyen ut. 21. sz. Osztályi idegen. A NPP egyik sz. szervezője.

A párt szervezése 1956. okt. 31-én lett összehozva, először Dr. Péter László és Kovács Antal Nemzeti Bank tisztviselő Gidai Kálmán ép. technikumbe tanár jöttek össze Péter és Kovács mentek valamint Gidai akiket tudtuk amikor találkoztak az utcán értesítették a gyűlés összejöveteléről, mely este 19-orakor tartottak meg.

Ezek után este 5-orakor összejöttek kb. 16-18-an a VDF földszinti helyiségében ahol meg tartottuk a gyűlést. Péter elmondása alapján ő félhatkor ért oda és ekkor már a vezetőség meg volt választva, neki egy funkciót hagytak ki mely szervező titkári volt. Ő ezt nem vállalta el eltaglalt a feladatot valamint azért nehogy azt lássák, hogy ő funkcióra t.r. így próba titkári funkciót kapta. Ezután az ő jelentése alatt arol volt azo, hogy fogják össze hívni a volt tagokat, de ez a vidéki viszonylatra gondolták

Felvetődött, hogy körlevelet készítenek a falusi titkárokhoz és azon keresztül fogják őket értesíteni. A körlevél elkészítését és gépelését Fáczi Károly aki tudom somi valamelyk öipész-szövetkezetenél dolgozik. A körlevelek szétthordására Csepri József újságitró Forgeteg, Szilveszter újságitrók vállalkoztak mivel nekik tudom van motorjuk. Arol már nem tudok, hogy szétthorták vagy sem.

Felmerült egy olyan kérdés is, hogy szükség lenne pénzre és elhatároztuk, hogy adunk össze és úgy tudom, hogy mindenki 10. ft. adott. Ezt az összeget adminisztrációs költségre és papíra szántuk.

Arol felvilágosítást, hogy kik a falusi titkárok Fáczi Károly tud felvilágosítást adni, mivel ő volt a pártnak a gazdálkodó vezetője a párt megszűnéséig. Majd az volt a cél, hogy ezeket a titkárokat összehívjuk és megbeszéljük velük a további politikai feladatokat.

Szegedre vonatkozólag pedig az volt a döntés, hogy megalakítjuk az értelmiségi tagozatot. Ennek a tagozatnak a megalakítására Gallai vállalkozott mivel ő volt a korábbi pedagógus szervezet képviselője.

V-14587A

Gy-lay?

2.
Azok akik jelen voltak a gyűlésen:

Kovács Antal és felesége

Gidai Kálmán

Szekszárdi Boldizsar testnevelési tanár

Fáczy Károly

Lökös Zoltán újságíró és felesége

Miklós Pál aki Tápére való paraszt valami felvásárló volt úgy tudom.

Emondani kívánom, hogy volt egy jelenléti ív melyen rajta voltak a nevek valamint rajta volt az is hogy ki mennyi pénzt adott a szervezet részére. Ez az ív tudomásom szerint Fáczy Károlynál volt mivel ő volt a gazdasági vezető.

7/5-1645/9

Tárgy: Dr. Péter László ügye.

J e l e n t é s .

Budapest, 1957. május 9.

Utasítást kaptam arra, hogy vizsgáljam meg Dr. Péter László /: Jánoshalma, 1926, Cselenák Ágnes :/ Szőreg, Szekfü u. 21 szám alatt lakos ügyét, akit a Csongrád-megyei Rendőrkapitányság politikai osztálya közbiztonsági őrizetbe vett.

Dr. Péter László az ellenforradalmi események -során Szegeden tevékenykedett és 1956. októberében beválasztották a szegedi "Forradalmi Néptanács"-ba, ahol - bár ő tagadja - tevékenységet fejtett ki. A legfontosabb ezek közül, hogy megalakította a szegedi Parasztpártot és annak vezetőjeként szerepelt. A volt MDP. helyiségben kaptak helyet, ahova ő személyesen tette ki a Parasztpárt jelvényét és cégtábláját. Résztvett még az ugynevezett Petőfi Párt szervezésében is. Erősen követelte november 4-e után is, hogy a szegedi irodák vegyék fel a kapcsolatot budapesti társaikkal és igyekezzenek gátolni a kormány tevékenységét. Jellemző még az is tevékenységére, hogy november 4-e után hangoztatta a lengyel-ut helyességét, amiből a legfontosabb következtetése az volt, hogy Magyarországon is be kell vezetni a több pártrendszert és ilyen formán "demokratikusabbá" tenni társadalmi berendezkedésünket. Különös figyelemmel tanulmányozta Juglavia jelenlegi politikai berendezkedését és november 4-e után -erősen hódolt az ugynevezett "nemzeti kommunista" eszméknek és olyan álláspontra helyezkedett, hogy ha már egypárt-rendszer honosodik meg, akkor követjük a Jugoszlávok útját. Vihallgatása során elismeri azt, hogy valóban szervezte a Nemzeti Parasztpártot Szegeden. A "Forradalmi Tanács"-ban végzett tevékenységét tagadja és tagadja azt is, hogy olyan kijelentéseket tett volna a Kádár kormányról, hogy "vörös fasizmus" és "kommunista fasizmus". Ezt tanuvallomási jegyzőkönyv bizonyítja, melyet Kiss László tanu vallomásáról vettek fel.

Dr. Péter 1956. szeptemberében tagja lett a "Tiszatáj" c. irodalmi folyóirat szerkesztőbizottságának, s ezúttal folytatta tevékenységét. 1956. november 4-e után társaival Osváth Bélával, Tóth Bélával, Ökrös Lászlóval, Gidai Kálmánnal és Szabolcsi Gáborral együtt megakarták jelentettni a "Tiszatáj" hatodik számát, s amikor felvették neki, hogy erre nincs pénz különben is a kormány felfüggesztette mindenféle sajtótermékek

1-1984/a-2

ABT-151-29122

4

megjelentetését, ő javasolta, hogy stencilen kell megjelentetni, s ennek a lapnak a főcélja az lenne, hogy dokumentálják országvilág előtt a szegedi írócsoport nemzeti érzését és azt, hogy nem ért egyet a Kádár kormányral. A lapban megakarták jelentetni Illyés Gyula "Zsarnokság" című versét valamint Tamás Lajos néhány versét, amelyek köztudomásúan nacionalisták. Ezek között szerepelt elsőként: "Piros a vér a pesti utcán" c. lázító vers, mely az ellenforradalom ellen küzdő minden kommunista számára örökké emlékezetes marad. A "Tiszatáj" szerkesztőségéből kiküldte azokat, akik "balra kompromittáltak magukat" azaz kommunisták - voltak, így Németh Ferenc és Petrovác István írókat.

Dr. Péter László 1956. november 4-én a "Szeged Népe" c. lapban "a humanizmus és a demokrácia jegyében" címmel egy cikket írt, amelyben kétségkívül pozitív vonás, hogy fellép a fasiszta ellenforradalmi terror ellen, de ugyanebben a cikkében - fellép a vörösteror ellen is, és az egész cikk erősen szovjetellenes. A "Szeged Népe" később erről a cikkről egy dicsérő-cikket írt, aminek szerzője Lódi Ferenc újságíró, akit Szegeden politikai kalandornak tartanak. Lódi, Péter László baráti köréhez tartozik. Egyébként a cikk után Péter László felháborodottan tiltakozott az ellen, hogy őt kommunistának nevezték.

Meg kell még jegyezni azt is, hogy a Csongrád-megy Rendőrkapitányság politikai osztályára március elején Péter Lászlót behívták és figyelmeztették, hogy fejezze be illegális tevékenységét. A fenti újsághoz csatolt hálózati jelentések bizonyítják, hogy Péternek nem használt a figyelmeztetés.

Péter Lászlóról, hogy teljes képet kapjunk meg kell jegyezni azt, hogy apja esendőr tiszthelyettes volt, ő maga már 1945-ben a Parasztpárt jobbszárnyához tartozott és az ugynevez népiékek csoportjához sorolták.

Örízetbevétele és internálása a Csongrád-megyei Pártbizottság tudtával és beleegyezésével történt. Megjegyezni kívánjuk még, hogy Péter László személyével a Csongrád-megyei Rendőrkapitányság politikai osztálya operatív célból akart foglalkozni. Ez eddig azért nem történt meg, mert a megyei Pártbizottság nem értett egyet azzal, hogy Péter László elkerülje a büntetését.

Bokor Rezső rny.hdgy.

flarougozo

4 pld.
2 old.
Fné.

7/5-1645/A

Tárgy: Dr. Péter László ügye.

J e l e n t é s .

Budapest, 1957. május 9.

Utasítást kaptam arra, hogy vizsgáljam meg Dr. Péter László /: Jánoshalma, 1926, Cselenák Ágnes :/ Szőreg, Szekfü u. 21 szám alatt lakos ügyét, akit a Csongrád-megyei Rendőrkapitányság politikai osztálya közbiztonsági őrizetbe vett.

Dr. Péter László az ellenforradalmi események -során Szegeden tevékenykedett és 1956. októberében beválasztották a szegedi "Forradalmi Néptanács"-ba, ahol - bár ő tagadja - tevékenységet fejtett ki. A legfontosabb ezek közül, hogy megalkototta a szegedi Parasztpártot és annak vezetőjeként szerepelt. A volt MDP. helyiségben kaptak helyet, ahova ő személyesen tette ki a Parasztpárt jelvényét és cégtábláját. Résztvett még az ugynevezett Petőfi Párt szervezésében is. Erősen követelte november 4-e után is, hogy a szegedi irók vegyék fel a kapcsolatot budapesti társaikkal és igyekezzenek gátolni a kormány tevékenységét. Jellemző még az is tevékenységére, hogy november 4-e után hangoztatta a lengyel-ut helyességét, amiből a legfontosabb következtetése az volt, hogy Magyarországon is be kell vezetni a több pártrendszert és ilyen formán "demokratikusabbá" tenni társadalmi berendezkedésünket. Különös figyelemmel tanulmányozta Jugoszlávia jelenlegi politikai berendezkedését és november 4-e után -erősen hódolt az ugynevezett "nemzeti kommunista" eszméknek és olyan álláspontra helyezkedett, hogy ha már egypárt-rendszer honosodik meg, akkor követjük a Jugoszlávok utját. Kihallgatása során elismeri azt, hogy valóban szervezte a Nemzeti Parasztpártot Szegeden. A "Forradalmi Tanács"-ban végzett tevékenységét tagadja és tagadja azt is, hogy olyan kijelentéseket tett volna a Kádár kormányról, hogy "vörös fasizmus" és "kommunista fasizmus". Ezt tanuvallomási jegyzőkönyv bizonyítja, melyet Kiss László tanu vallomásáról vettek fel.

Dr. Péter 1956. szeptemberében tagja lett a "Tiszatáj" c. irodalmi folyóirat szerkesztőbizottságának, s ezután itt folytatta tevékenységét. 1956. november 4-e után társaival Osváth Bélával, Tóth Bélával, Ókrös Lászlóval, Gidai Kálmánnal és Szabolcsi Gáborral együtt megakarták jelentetni a "Tiszatáj" hatodik számát, s amikor felvetették neki, hogy erre nincs pénz különben is a kormány felfüggesztette mindenféle sajtótermékek

1-1984/a-12

Magyar Országos
Levélár

XIX-B-1-ai-81-1-1984/a-87/1957 (2d)

megjelentetését, ő javasolta, hogy stencilen kell megjelentetni, s ennek a lapnak a főcélja az lenne, hogy dokumentálják országvilág előtt a szegedi írócsoport nemzeti érzését és azt, hogy nem ért egyet a Kádár kormányval. A lapban megakarták jelentetni Illyés Gyula "Zsarnokság" című versét, valamint Tamás Lajos néhány versét, amelyek köztudomásúan nacionalisták. Ezek között szerepelt elsőként: "Piros a vér a pesti utcán" c. lézítő vers, mely az ellenforradalom ellen küzdő minden kommunista számára örökké emlékezetes marad. A "Tiszatáj" szerkesztőségéből kiküldte azokat, akik "balra kompromittálták magukat" azaz kommunisták - voltak, így Németh Ferenc és Petrovác István írókat.

Dr. Péter László 1956. november 4-én a "Szeged Népe" c. lapban "a humanizmus és a demokrácia jegyében" címmel egy cikket írt, amelyben kétségek nélkül pozitív vonás, hogy fellép a fasiszta ellenforradalmi terror ellen, de ugyanebben a cikkében - fellép a vörösteror ellen is és az egész cikk erősen szovjetellenes. A "Szeged Népe" később erről a cikkről egy dicsérő-cikket írt, aminek szerzője Iódi Ferenc újságíró, akit Szegeden politikai kalandornak tartanak. Iódi, Péter László baráti köréhez tartozik. - Egyébként a cikk után Péter László felháborodottan tiltakozott az ellen, hogy őt kommunistának nevezték.

Meg kell még jegyezni azt is, hogy a Csongrád-megyei Rendőrkapitányság politikai osztályára március elején Péter Lászlót behívták és figyelmeztették, hogy fejezze be illegális tevékenységét. A fenti ügyszóhoz csatolt hálózati jelentések bizonyítják, hogy Péternek nem használt a figyelmeztetés.

Péter Lászlóról, hogy teljes képet kapjunk meg kell jegyezni azt, hogy apja csendőrtiszt helyettes volt, ő maga már 1945-ben a Parasztpárt jobbkormányához tartozott és az úgynevezett népiések csoportjához sorolták.

Órizetbevétele és internálása a Csongrád-megyei Pártbizottság tudtával és beleegyezésével történt. Megjegyezni kívánjuk még, hogy Péter László személyével a Csongrád-megyei Rendőrkapitányság politikai osztálya operatív célból akart foglalkozni. Ez eddig azért nem történt meg, mert a megyei Pártbizottság nem értett egyet azzal, hogy Péter László elkerülje a büntetését.

Bokor Rezső
Bokor Rezső rny.hdgy.

I. Harangozó

4 pld.
2 old.
Fné.

A MAGYAR NEPKÖZTARSASAG BELSŐ MINISZTERI HÍVATALA

A Történelmi Hivatal
az E. 25/H. § alapján
az iratokat átvette

SZIGORUAN TITKOS

SZERV: Gongoródm. Rfőkap.

OSZTÁLY: Belső ell.

MUNKA DOSSZIÉ

MINÓSÍTÉS: úgyvők

FEDŐNÉV: Siklai Basno

B DOSSZIÉ SZÁM: H-12749

AZ ÜGY _____ KÖTETBEN

KÖTET SORSZÁMA: 1

MEGNYITVA: 19 57. v. 10

LEZÁRVA: 19 _____

ARCHIV SZÁM _____

M-44884

Feljegyzés

Dr. Peter Lajos a teljes jog értelmében nem
kivétel a büncselekményt, azonban arcfelró
vallomásra és az akkori idők vallási
várszja valószínűsítő kommunista és szovjet ellenes
beállítottságát, amelyiben a megyei
intérbizottság hozzájárulásával történt a közb.
öröket, hogy nem volna követhető annak
feloldása.

1957. máj. 15.

30
L. Farauorffy
vörög

Biszku István Kéri Verőornagy
István véleményét.

A felülbizottságot Révai Főoszt. elta
kezte.

907. V. 15.

Blutau
vörög

Biszku István kéri Vezérőrnagy
István véleményét.

A flügelirogálatos Révai Főújság István
kérdése.

1957. 4. 15.

Biszku
István

Magyar Országos
Levéltár

XIX-B-1-ai-81-szer/1957. (2d)

27 21
Belügyminiszter Titkársága.

1-1984/a/1957.szám.

R é v a i J ó z s e f elvtársnak,
Helyben.

Dr. Péter László /Jánoshalma, 1926. Cselenák Ágnes, apja volt csendőr tiszthelyettes / szőregi lakos ügyében felesége által tett bejelentést az illetékes szervekkel kivizsgáltatuk.

Nevezett közbiztonsági őrizetbevételét a Csongrád megyei Pártbizottság hozzájárulásával a Csongrád megyei Politikai Osztály fogantatosította.

Dr. Péter László az ellenforradalmi események során Szegeden fejtett ki tevékenységet. 1956. októberében beválasztották a szegedi "Forradalmi Néptanácsba". Megalakította a helyi Parasztpártot. Résztvett a Petőfi Párt szervezésében is. November 4-e után követelte, hogy a szegedi írók vegyék fel a kapcsolatot budapesti társaikkal és igyekezzenek gátolni a kormány tevékenységét. A kormányról ismerősei és barátai körében becsmérlőleg nyilatkozott.

1956. szeptemberében tagja lett a "Tiszatáj" c. irodalmi folyóirat szerkesztőbizottságának. November 4-e után hasonló beállítottságu barátaival megakarták jelentetni a "Tiszatáj" 6. számát. Amikor felvetették neki, hogy erre nincs pénz, javasolta, hogy stencilen kell megjelentetni, azzal a céllal, hogy dokumentálja mindenki előtt a szegedi írócsoport nemzeti érzését és azt, hogy nem ért egyet a Kádár-kormányal. A lapban több ellenforradalmi verset akartak kinyomtatni, pl. Illyés Gyula "Zsarnokság", Tamás Lajos "Piros a vér a pesti utcán" stb. A "Tiszatáj" szerkesztőségéből kiküldte a baloldali érzelmű személyeket. 1956. november 4-én a "Szeged Népe" című lapban szovjetellenes cikket írt.

Dr. Péter Lászlót ez év márciusában behívták a Csongrád megyei politikai osztályra, ahol figyelmeztették, hogy fejezze be illegális tevékenységét. Ennek ellenére tevékenységét folytatta. Cselekményét több tanuvallomás bizonyítja.

A fentiek alapján dr. Péter László további őrizetbetartását indokoltnak tartjuk.

Budapest, 1957. május 18.

Borgos Gyula
r. alezredes
BM, Titkárság Vezetője

Belügyminiszter Titkársága.

(21)

1-1984/a/1957.szám.

R é v a i J ó z s e f elvtársnak,

Helyben.

Dr.Péter László /Jánoshalma, 1926. Cselenák Ágnes, apja volt
csendőr tiszthelyettes / szőregi lakós ügyében felesége ál-
tal tett bejelentést az illetékes szervekkel kivizsgáltat-
tuk.

Nevezett közbiztonsági őrizetbevételét a Csongrád megyei Párt-
bizottság hozzájárulásával a Csongrád megyei Politikai Osztály
fogatosította.

Dr.Péter László az ellenforradalmi események során Szegeden
fejtett ki tevékenységet. 1956. októberében beválasztották a
szegedi "Forradalmi Néptanácsba". Megalakította a helyi Pa-
rasztpártot. Résztvett a Petőfi Párt szervezésében is. Novem-
ber 4-e után követelte, hogy a szegedi irók vegyék fel a kap-
csolatot budapesti társaikkal és igyekezzenek gátolni a kor-
mány tevékenységét. A kormányról ismerősei és barátai körében
becsmérlőleg nyilatkozott.

1956. szeptemberében tagja lett a "Tiszatáj" c. irodalmi folyó-
irat szerkesztőbizottságának. November 4-e után hasonló beállí-
tottságu barátaival megakarta jelentetni a "Tiszatáj" 6.számát.
Amikor felvetették neki, hogy erre nincs pénz, javasolta, hogy
stencilen kell megjelentetni, azzal a céllal, hogy dokumentál-
ja mindenki előtt a szegedi írócsoport nemzeti érzését és azt,
hogy nem ért egyet a Kádár kormánnyal. A lapban több ellenfor-
radalmi verset akartak kinyomtatni, pl. Illyés Gyula "Zsarnok-
ság", Tamás Lajos "Piros a vér a pesti utcán" stb. A "Tiszatáj"
szerkesztőségéből kiküldte a baloldali érzelmű személyeket.
1956. november 4-én a "Szeged Népe" című lapban szovjetelle-
nes cikket írt.

Dr.Péter Lászlót ez év márciusában behívták a Csongrád megyei
politikai osztályra, ahol figyelmeztették, hogy fejezze be
illegális tevékenységét. Ennek ellenére tevékenységét folytat-
ta. Cselekményét több tanuvallomás bizonyítja.

A fentiek alapján dr.Péter László további őrizetbetartását
indokoltnak tartjuk.

Budapest, 1957. május 18.

Borgos Gyula
/:Borgos Gyula:/
r. alezredes
BM. Titkárság Vezetője

Magyar Országos
Levéltár

NX-B-1-ai-81 / 1-1984/a/1957 (2d)

28

MINISZTERIUM

ORFK. II. Főosztály
Vizsgálati Osztálya.

Szigorúan titkos!

J e l e n t é s

Budapest, 1957. május 25.-én.

Feladatomból volt a Petőfi kör kialakulása körülményeinek felderítése, az ellenforradalom eszmei, politikai előkészítésében végzett tevékenységének megállapítása és a Nagy Imre - Losonczy csoporttal való kapcsolatának tisztázása. E célból a meglévő anyagokat áttanulmányoztam.

I. A Petőfi kör kialakulásának története.

Az 1954-es évben, Lakatos István író kezdeményezésére a TTIT. Thököly uti helyiségében létrejött a fiatal értelmiség klubbjának alakuló gyűlése, melyen a DISz akkori vezetői közül is résztvettek. /:Lakatos István ezzel kapcsolatos, részletes vallomása mellékelve.:/

A későbbiek folyamán a DISz Budapesti Bizottsága felkarolta ezt a kezdeményezést és mivel Lakatosék egy felhígult, politikamentes szervezetet akartak létrehozni, ezért ők kezdeményezték a DISz fennhatósága alatti Petőfi kör létrehozását. A Petőfi kör alapszabályát már Lakatos István /:örizetes:/ és Tanczos Gábor együttesen készítették el. A Petőfi kör céljával a fiatal értelmiség marxista-leninista nevelését tűzték ki. /:Ezzel kapcsolatban Hollós Ervin elvtárs részletes feljegyzést készít, kihallgatandó még Huszár Tibor, aki az egész Petőfi kör tevékenységére felvilágosítást tud adni.:/

A Petőfi kör alakuló gyűlését 1955. márciusa és májusa közötti időben tartotta, a TTIT. Kossuth-klubbjában. Vezetőséget választottak, melynek tagjai voltak:

Csatári Dániel
Fekete Ferenc
Hordai Gyula
Kovanez Ilona
Horváth Teri

Éri István
Györfy Sándor
Huszár Tibor
Pataki Ferenc
Kasimir

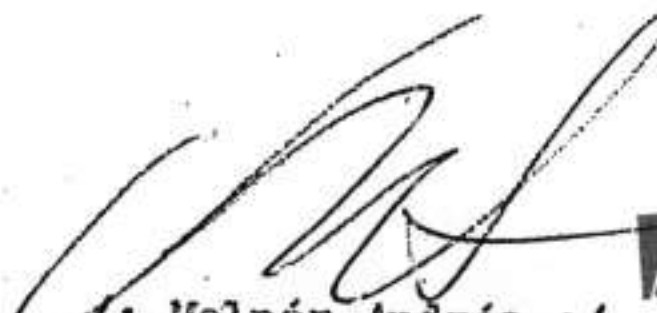
A későbbiekben, a DISz határozata alapján került a Petőfi-kör élére Tanczos Gábor, miután a DISz létrehozta a Petőfi-kört, ez magával vonta Lakatos sértődését, aki úgy vélte, hogy az ő javaslatát a DISz kisajátította.

A Petőfi-köri vezetőségi ülések jegyzőkönyvei nincsenek birtokunkba.

1956.közepéig a Petőfi-kör főleg csak Budapesten működött. Bár több esetben felmerült vidékre való kiterjesztésének szükségessége. 1956.második felében már több vidéki városban is tartottak a Petőfi-körhöz hasonló vitát.

Szegeden József Attila-kör néven jött létre vita-fórum, 1956. október 21.-én. (Ezzel kapcsolatban csatolom "Szegedi Egyetem" c.ujság 1956.október 21.-i számát, (melyben) "A József Attila Kör vitái elé" címmel közölnek vitaindító cikket. A cikk szerint példaadó vitára a Petőfi-kör eddigi munkája. Figyelemre méltó az alábbi rész: "Az egyetlen, az objektív igazság, amely a lenini ismeret-elmélet szerint nem lehet más igazság, mint a dolgozók igazsága, tehát szükségképpen "pártos igazság". Ennek jegyében kell a József Attila Kör vitáinak megindulniok."... "Nemzetközi látóköriünket tágítaná, ha külön vitaestet szánának a József Attila Kör vezetői a szocialista demokrácia és a szocializmus nemzeti utjai időszerű kérdéseinek megbeszélésére." Figyelemreméltó az is, hogy a cikk írója /:Péter László:/ Masaryktól közöl idézetet.

: Molnár András :/
rny.fhdgy.

Crucianovich andr.

A Történelmi Hivatal
az E... alapján
az iratokat átvette.

TÖRTE

Ferenc
Falkai
villamosmérnök

AGI SZOLGÁLTATÓK

LEVÉLTÁRA

TÖRTE

LEVÉLTÁR

0-14967

364

K i v o n a t
"Ellenforradalom Szegeden" c. dr. Fábrián által
írt memoárból. -

A Délmagyarország szerkesztősége is "koalícióvá" alakult át. Amikor Hunya Benedek, Tunyogi Csapó János, Vörös József, Péter László és társai az újság koalíciós elleneözrés alá helyezését követelték, dr. Fábrián Ferenc, a Néptanács által megbízott szerkesztő azzal utasította vissza őket, hogy nincs szükség leváltásokra és új szerkesztők beállítására, hiszen a régi kommunista élcsapat gárdistái különböző pártok tagjainak jelentették ki magukat.....

Ekkor Tunyogi, Vörös, Hézső Sándor, Hunya Benedek, Szücs Sándor, D. Nagy Géza a városi katonai parancsnokságtól lapengedélyt szereztek és "Szózat" címen lapot akartak indítani. A nyomda vezetői azzal tértek előbb ki, hogy nincs papír, mire Hézső közölte, hogy neki van papírja. Ekkor dr. Fábrián Ferenchez utasították őket, aki közben a kulturális, tájékoztatás és a sajtóügyek felügyelője lett. Fábrián kijelentette, hogy amíg ő ezen a helyen van, addig nem enged egyetlen pártlapot sem megjelentetni, mert ezek az idők nem alkalmasak különböző pártok egymással való csatározásaira. Bármennyire erőszakoskodtak, fenyegetőztek, Fábrián hajthatatlan maradt, sőt azt az utasítást adta ki a nyomdának, hogy az új pártok röpcéduláit és plakátjait sem szabad kinyomtatni csupán a belépési nyilatkozatokat és a tagkönyveket. Ez a tilalom nem vonatkozott a MDP-re illetve a MSZMP-re, amelynek röpcéduláját Fábrián sajátkezű szignálásával engedélyezte, bár érdekes, hogy Fábrián politikai és személyi ellenfelei ezt a vádat igyekeztek utólag nyakába varni, így terelve el a figyelmet Fábrián higgadt magatartásával ellentétes gerinctelen viselkedésükről.

egyébent azt állítja, hogy egyetlen
 alkalommal sem volt ő a Péter hársó csoportban,
 sőt néha azt elbeszélgette Péterrel, a dolgozó
 állásáról és megvitatta a helyzetet. Viszont
 rögzídjének nevezte azt a találkozást, mintha ő
 az Epertermi Könyvtárban bármilyen önéletrajves is
 folyt volna. Mindenesetre eltérően jobb időkre
 az igazgató és minden olyan személy, amini az egye-
 temen történetekkel foglalkozik" - mondotta.

Périsdel után találkoztam

is, aki éppen akkor vette meg a mai
 lapot és szintén arról beszélt, hogy habolási szöveg
 szöveg a szöveg szöveg szöveg, mert ő a Péter
hársó szöveg szöveg (ahol ő is őt sokan leírni) szöveg
 önéletrajves nem folyt, legfeljebb annak a találkozás
 hogy szöveg szöveg szöveg az szöveg szöveg és, hogy
szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
 János szöveg

TÖRTÉNYEK
 LEVÉLTÁR

Adta: "Eddm"
 re: Palen's
 Dát: 1957. júl 26.

Melentés.

[ ] Tanácsgeből folytatva be-
 jelzés során a Baroti ügyvel kapcsolatban kijelen-
 tene hogy megvárják, míg Pezden és megadott a
 népléteség és az per formájában várják felelősségre
 őket. Péntek künári fejezet hozták mind a 17
 vádlót ebben az ügyben az Peter László, Kémata
 Péter és Kovács József is, deklarációt együtt.

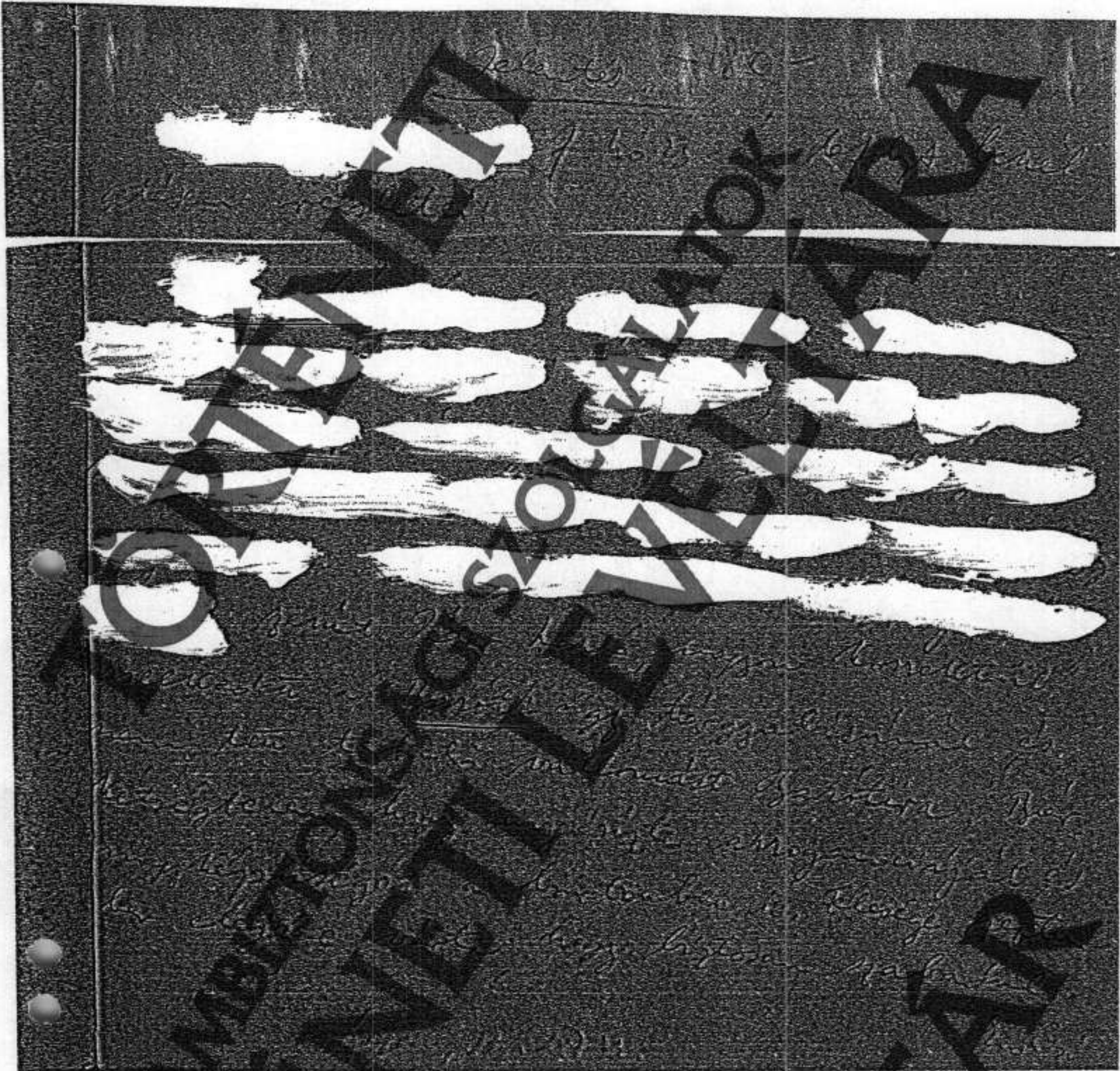
al folytatva bejelzésemben kö-
 zöltem, hogy a népléteség felállítását azt jelenti,
 hogy az eljárás keményebb ügyekben a legenyhébb bü-
 ntetés 10 évig terjedő halálbüntetésig terjedően, künári
 fejezet is elvégzik az összes eddig letartogatott ügyeket
 és mindenekelőtt mielőbbi büntetés kiszabást fogadják
 közni.

Pezden, 1957. 07. 25.

Kovács

Páluni

ALLA
TÖRTE

LEVÉLT

Politikai Nyomozó Osztály.

42 — Szigoruan titkos!

Adta: "sziklai" ú.
Vette: Molnár rny.szds.
Idő: 1957. VII.25.

Ugynöki jelentés.

Szeged, 1957. július 25.

Tárgy: Szabolcsi Gábor ügye.

Bővebben: Bódai Pál, Péter László /rengetegét, annakidején egy-
más ellen folytatták a politikai harcot/.

"Sziklai"

Molnár
Molnár István
rny.szds.

Készült: 2 pld-ban.

Politikai Nyomozó Osztály.

Szigoruantitkos!

Adta: "Sziklai" ü,
Vette: Molnár rny.szds.
Idő: 1957. aug. 1.

Ügynöki jelentés.

Szeged, 1957. aug. 6.

csak igen foghíjasan nyilatkozott - több főleg sze-
mélyekre irányuló kérdésre nem válaszolt mondván: nem árulja
el, mert "nagyon fontos helyen gyűjtik az anyagot ellene" /t.i.
Szabolcsy G. ellen/ 61

2./ 1942-44 közt a szegedi egyetemen volt hallgató. Péter Lász- 61
ló /jelenleg internálva/ és Kovács István/a pesti Magyar
Intézet adjunktusa/ jól ismerik ekkori működését.

"Sziklai"

62

Értékelés:

Ügynökünk jelentése felhasználható. Szabolcsi Gábor újságíró
tevékenységével kapcsolatban ad konkrét adatokat. -

Molnár István
Molnár István
rny. szds.

B. M. — Csengerhármelyei Rf. Politikai Nyomozó

osztálya

Szám: _____/195_____

A Törvénnyel Hivatalban őrzött
eredeti iratból készült másolat.

Gyanúsított kihallgatásáról jegyzőkönyv

Készült Szeged, 1957. évi augusztus hónap 7. napján
délelőtt (délután) _____ órakor Dr. Péter László gyanúsított
_____ kihallgatása alkalmával.

Jelen vannak: alulírottak

Gyanúsított kérésére, — az ügyben eljáró intézkedése folytán — a kihallgatás

mint hatósági tanúk jelenlétében történik.

Az idézésre megjelent, — az előállított gyanúsított, — személyes viszonyaira nézve a következőket adja elő:

1. Családi neve (esetleg mellékneve): Dr. Péter
Esetleges előbbi neve: _____
2. Utóneve: László
(Több utónév közül az, amelyen közönségesen szólítják, aláhúzandó. Férjes vagy özvegy nőknél férjük teljes neve is felveendő.)
3. Atyjának családi és utóneve: Péter György
4. Anyjának családi és utóneve: Cselenák Annes
5. Születési ideje: 1926 év január hó 31. nap.
6. Születési helye: Jánoshalma város Bácskiskun megye
László Klára község
7. Családi állapota (nős férfinél a felesége neve): _____
8. Honossága: magyar
9. Lakhelye: Szeged Szegfű u. 21.
10. Foglalkozása (állása): tan. kutató

Tüzetesen megjelölendők: végleges 1700 Ft.

- a) közszolgálatnál: minőség, díjazás, véglegesség vagy ideiglenesség,
  - b) kiskorúaknál és önálló keresettel nem bíró asszonyoknál: a családi foglalkozása,
  - c) a felszabadulás előtt mivel foglalkozott?
11. Vagyoni viszonya: felszabadulás előtt: vagyontalan
felszabadulás után: vagyontalan

[Handwritten signature]

12. Katona volt-e, és hol szolgált? (alakulat): nem volt.
 fogságban volt-e és hol? nem volt
13. Képzettsége: Középsík. tanár. okl. a) ír és olvas: magyar
 b) magasabb iskolai képzettsége: Egyetem
14. Anyanyelve: magyar Ezenkívül: beszél még: keveset francia né
 ír még: keveset francia né
15. Gyám, vagy gondnok volt-e, gyanúsított? nem.
nem volt.
16. Előző büntetések: _____
17. A gyanúsítottnál esetleg felfismerhető testi, vagy szellemi fogatkozás: nincs.

Gyanúsított, akit figyelmeztettem védőválasztói jogára, felvilágosítottam a védő kirendelés módjairól és az ingyenes védelem esetéről, kijelenti:

- a) védőül választom utolag nevezem meg.
- b) ingyenes védő kirendelését kérem.
- c) nem kívánok védőt.

Gyanúsított az ügyvel kapcsolatban a következőleg nyilatkozik:

Közlés: Közlöm Önnek, hogy ügyében büntető eljárást folytatunk és kánt felelőségre vonjuk.

HATÁROZAT
terheltségi felelősségrevonásról.

A nyomozás adatai alapján dr. Péter László alaposan gyanúsítható, hogy az ellenforradalom ideje alatt és után izgatott a Magyar Néptársaság ellen. Ezen cselekménye a BMO.2.p b. alpontját kimeríti és Bp.91./B. alpontja alapján határozatot hoztam dr. Péter László terheltségi felelősségrevonására.

dr. Péter László,
 terhelt.

Töröcsik István
 Töröcsik István, r.

Kérdés: Egyetért-e a határozattal, felhívom a figyelmét, hogy amennyiben nem ért vele egyet, az illetékes ügyészhez fellebbezhet.

Felelet: A határozatot tudomásul veszem, ellene panasszal nem élek. Határozatban megjelölt cselekményben bűnösnek nem érzem magam a tények ellen kifogásom nincs.

Közlés: Az jegyzőkönyvet lezárom.

dr. Péter László
 dr. Péter László
 terhelt.

V-145871

1957. aug. 27.

Önéletrajzom

26.

1926. január 21-én születtem Jánoshalmán. Édesapám, egy sokgyermekes
ely, erdőkiternelésből és földművelésből élő szegényparaszt család-
származott: 1882-ban született Csikmadarason, ha jól emlékszen, a
ad nyolcadik gyermekeként. A nagy népszaporaságu Székelyföldön a
forduló tájékán a kivándorlás volt a szociális feszültség sze-
/ "kitántorgott Amerikába másfélmillió emberünk" - ahogy József
la írta, szintén székely apjára is érve/; az én apám más utját
asztotta a földtelenségből, szegénységből kivezető utnak. Rendes i-
en teljesített baljáni katonai szolgálata után továbbszolgáló ma-
t /Zugsführer: szakaszvezető/, majd onnantól a 900-as évek elején át-
ett a csendőrséghez. K minőségében szolgált délbácskai városokban,
ttiban, Zomborban, Szabadkán. Az első világháború idején ismerkedett
g édesanyámmal, s őt 1918 őszén feleségül vette.

Anyám vepródi /Bács-Bodrog vm./ középparaszt családnak volt
edik, legkisebb gyermeke. Testvérei, míg éltek, jórészt Jugoszláviában
radtak; egyik látyja a 30-as évek körül áttelepült Magyarországra,
aranyába; ennek egyik fia, Cserhalmi István tüzérszázados jelenleg
gyatádon.

Szüleim házasságkötésük után Jánoshalmára kerültek. Ott érte
et a háború vége, s a két forradalom. A Tanácsköztársaság ideje alatt
ősem is "vörösőr" volt, bár ez távolról sem jelentette, hogy tudatosan
proletárhatalom oldalán állott volna.

1920-ban született első gyermekük, Etelka, egy-két éves korában
 meghalt. 1922-ben született Erzsébet néni, aki négy középiskola után
arrónó lett, majd mivel szeme ezt a munkát nem bírta, a 40-es években
ostatisztviselő; jelenleg posta segédellenőr Szőregen. Politikai te-
ékenységét soha nem fejtett ki, munkáján kívül csak a családi háztar-
tárx érdekli. 1949-ben férjhez ment Páll Béla vámőr őrmesterhez.

1924-ben született Ferenc bátyám középiskolája után villamos-
ipari felsőiskolát végzett Szegeden, s utána az ézdi vasgyár villamos-
műhelyében dolgozott műszaki tisztviselőként 1942-től. 1944-ben, a gyár
s a város erőszakos kiűritésekor ő is eltávozott onnan, december ele

rozságba esett, azóta nyomtalanul eltűnt. Egyes ózdi szentanak állá-
szerint Foksaiban egy kórházban betegen látták. Szüleim évekig vár-
haza, csak legutóbb nyugodtak bele halálának tudatába.

Magam, mint mondtam, 1926-ban születtem. Két év után apámat át-
helyezték Mindszentre, itt kezdtem elemi iskoláimat, majd 1933-ban jelen-
legi lakóhelyünkre, Szőregre, ahol elemi iskoláim befejeztem, majd bejáró
lakóként elvégeztem a gimnáziumot és az egyetemet.

Apám időközben a szolgálat közben szerzett erős reumája miatt
1936-ban nyugdíjba ment. Anyám örökség-részesedéséből még a 20-as é-
vek elején kis házat építettek Jánoshalmán, majd 1934-ben azt eladva meg-
szerezték és rendbehozták a jelenlegi házukat. Más vagyona egész életük so-
má nem tettek szert.

Feleségem, Lakatos Klára Aranka tanárnő; vele 1951-ben kötöttem
házasságot. Apja, Lakatos Lajos középparaszt családból származott, s örök-
ségként 4-5 hold földdel is rendelkezett, míg az egyik szőregi tsz-nek
föld nem ajándotta. Tüzoltó, majd városi altiszt, utóbb gazdasági nyomonzó volt,
jelenleg pedig a szőregi kulturothoz gondnok. MDP párttag volt. Feleségem
anyja ugyancsak szőregi szőregi középparaszt családból származik.

Feleségem középiskolai tanulmányai után tanítónőképzőt végzett,
majd 1951-től kezdve levelező hallgatóként elvégezte a pedagógiai fő-
iskolát, s így jelenleg magyar-történelem szakos általános iskolai
tanárnő tanít Szőregen. A pártnak nem volt tagja, bár egyszer, jó társadal-
mi munkája alapján /községi békabiztos, a Hazafias Népfront járási elnök-
helyettese volt/ erre fölszólították, de mások - tekintettel csendőrnő apó-
sára - figyelmeztették, hogy tagfölvételi kérelmét ugysis elutasítják, tehát
nem is adta be. Oktatói munkájáért többször kapott hivatalos dicséretet,
évvégi jutalmat.

A gimnáziumot 1935 és 1943 között végeztem a szegedi Baross
Gábor gyakorló-gimnáziumban. Elsőben félévkor kettőből buktam, a többi alsó
osztályokban elégséges és jórendűség között váltakoztam, ötödiktől kezdve
jeljesrendű lettem és végül kitüntetéssel érettségiztem. Ennek következté-
ben mind jobban tehermentesítettem apámat az iskolai és tankönyv beszer-
zési költségek alól /ami három gyerek esetében a nyugdíjhoz képest jelen-

és összeg volt/, sőt évvégi pénzjutalmakkal és felsőosztályos ko-
romban ugyszólván rendszeres háztartáskodással /nem egyszer fel-
adottakat készítettem elő polgári iskolai vizsgákra, különbözetekre/,
szinte magam kerestem meg az iskolai költségeket, csupán a ruház-
kodásra és ellátásra kellett apámnak gondolnia.

1943 őszén beiratkoztam a szegedi tudományegyetem bölcsészeti
karára, magyar-latín-filozófia szakokra. 1945-ben jeles és jó ered-
ménnyel alapvizsgáztam, 1947-ben hasonló eredménnyel szakvizsgát,
majd summa cum laude eredménnyel magyar nyelvészetből mint főtárgy-
ből, magyar irodalomból és magyar néprajzból mint melléktárgyakból
doktorátust szereztem. 1948-ban jeles eredménnyel megszereztem szak-
tárgyaimból a középiskolai tanári oklevelet.

1946. február 1-től már az egyetem Magyar Nyelvtudományi Inté-
zetének alkalmazottja /fizetéstelen gyakornok, majd demonstrátor/
voltam. /Ézért van, hogy jelenleg már 11 évi állami szolgálati időm
van./ 1950-ben politikai okokból eltávolítottak az egyetemről. Íl-
enc hónapnyi állástalanság után 1950 decemberében a Muzeyumi Köz-
pont megbizott a háboru során elpusztult karcagi muzeum ujjaszerve-
zésével. 1951-ben megnyitottam a karcagi muzeumot és a szolnokme-
gyei pártbizottság segítségével létrehoztam az első magyar terne-
k-összövetkezeti muzeumot Turkevén. 1952. januárjával áthelyeztek, lé-
nyegében hasonló föladattal, Makóra. Még abban az évben megnyitottam
állandó József Attilaé, hagyatatermesztési és régészeti kiállítások-
kal a makói muzeumot. 1954 januárjában sikerült visszakerülnöm Sze-
gedre, az Egyetemi Könyvtárba, Itt bibliográfiai munkám mellett több
alkalman nyilt a Makón megkezdett irodalomtörténeti kutatásaim foly-
tatására. 1954/55 és 1955/56. tanévben mint meghívott előadó az egye-
temen a magyarszakos hallgatók számára előadást tartottam heti 2
óraban a magyar népköltészetről. 1956. februárjában tudományos kutatói
minőségben visszakerültem a bölcsészeti karra, a Magyar Irodalomtör-
téneti Intézetbe, hogy a Magyar Tudományos Akadémia munkatervében
szereplő szövegkiadási munkákat, Juhász Gyula összes művei kritikai

adásának sajtó alá rendezését, Baróti Dezsővel közösen elvégezzem.

Közben, 1947 őszén néhány hónapig a Nemzeti Parasztpárt szegedi napilapjának, a Szegedi Friss Ujságnak voltam munkatársa, majd 1948 februárjában a szegedi Pázmány Péter Népi Kollégiumnak voltam negyed évig igazgatója.

Tudományos érdeklődésem egy tőről fakadt politikai érdeklődésem mel. 1941-ben ismerkedtem meg először a népi írók, az ún. falusi kutatók könyveivel. Ők keltették föl bennem a magyar parasztság sorsa iránti szokatlanul erős érdeklődést, melyet szüleim paraszti származása és állandó falusi lakos voltom csak erősített. Amikor 1945-ben a Nemzeti Parasztpárt megkezdte munkáját, én is azok között a fiatalok között voltam, akik a Parasztpárt nemzeti és társadalmi programjáért küzdöttek. Ugyanakkor tudományos síkon is a parasztság problémái foglalkoztattak: először nyelvészeti vonalon /nyelvjárás-kutatással foglalkoztam, doktori értekezésem is nyelvjárás-tani, továbbá alapvető tanulmányon jelent meg az ö-zésről/, később a népköltészet és néprajz tárgyköréből. Számos kisebb-nagyobb cikk, tanulmány mellett 1952-ben megírtam a nagy szegedi népköltészetkutató, Kálmány Lajos életrajzát. Makóra kerülésem hozott bizonyos fordulatot tudományos munkám irányában: az ott élő József Attila-hagyomány készített arra, hogy előbb muzeumi céllal, később önálló, írásos földolgozás szándékával foglalkozzam a költő makói éveivel, fiatalkori műveivel. Szegedre visszakerülve folytattam és Szegedre is kiterjesztettem a kutatásaimat. Így jelent meg 1955-ben "József Attila Szegeden" és "Espersit János - Ismeretlen adatok Juhász Gyula és József Attila életéhez, költészetéhez", és majd 1957-ben "József Attila Makón" című nagyobb tanulmányom. József Attilától logikusan jutottam el Mesteréhez, Juhász Gyulához: róla is több, kisebb-nagyobb tanulmányt írtam. 1956-ban gondozásomban, bevezető tanulmányommal és jegyzeteimmel jelentette meg a Szépirodalmi Kiadó Juhász Gyula válogatott verseinek gyűjteményét. Az Ifjusági Kiadó hasonló válogatását /A magyar köl-

szet gyöngyszemei sorozatban/ lektoráltam. Ugyancsak én lektoráltam az Akadémia megbízásából az Akadémiai Kiadónál 1955-ben megjelent József Attila összes művei 1. és 2. kötetét, amely a költő verseinek szövegkritikai kiadását tartalmazta.

Letartóztatásonkor, március 12-én éppen a "Juhász Gyula válogatott prózai írásai" című kétkötetes gyűjtemény első kötetének nyomdai levonatait javítottam a Somogyi Könyvtárban. A munka a terv szerint a költő halálának 20. évfordulójára, április elejére jelent volna meg; azóta is kiszedve áll, nem kis anyagi kárt okozva a népgazdaságnak.

Őrizetbevételém ideje alatt jelent meg két másik kötet, amelyet sajtó alá rendeztem: áprilisban Eörsi Julia "Tiéd a sirig" c. visszaemlékezése, értékes ismeretlen Juhász Gyula-dokumentumokkal, s közeli napokban jelent meg a Magvető Kiadónál az elfelejtett szegedi íróknak, Méra Ferenc és Juhász Gyula barátjának, Réti Ödönnek "Furcsa népség" című válogatott elbeszélés-gyűjteménye, válogatásomban, bevezető tanulmányommal, jegyzeteimmel.

E nagyobb munkák mellett számos kisebb tanulmányt, közleményt tettem közzé szakfolyóiratokban /Irodalomtörténet, Irodalomtörténeti közlemények, Ethnographia, Könyvtáros, Magyar Könyvszemle/ és másutt /Tiszatáj stb./. Közöttük számos ismeretlen József Attila és Juhász Gyula verset mentettem meg a feledéstől.

Augusztus 1-ére kellett volna elkészülnünk a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából Juhász Gyula összes verseinek kritikai kiadásával. Ennek fontosságát mutatja, hogy a költőnek életében kötetekben csupán verseinek mintegy harmada jelent meg /a többi kézirat-

an vagy újságok elfelejtett lapjain lappangtak/, s az 1940-41-ben megjelent kétkötetes "összes versek" szintén roppant hiányosak és pontatlanok. Jellemző, hogy az akkori kiadás a költő politikai verseit, köztük a legszebbeket /pl. A dolgozókhöz, A munkásotthon homlokára stb./ tudatosan mellőzte. A most készülő új, kritikai kiadás kb. 100 olyan verset iktat be a költő életművébe, amelyet nemhogy az olvasóközönség, de a tudományos kutatás sem ismert eddig. Emellett feladata, hogy helyreállítsa az előző kiadásokban megromlott szövegeket, s így teljesen hiteles Juhász Gyula-életművét bocsásson a tudományos kutatás és a magyar olvasók rendelkezésére. Ez a munka óriászetbevételeig kb. 80 %-ban készült el. A versek kiadása után természetesen sor kerül a költő prózai írásainak, köztük főként publicisztikájának /vezércikkeinek/ kiadására is, amely teljesen új oldaláról, a Horthy-rendszer hárcos ellenfeleként fogja majd bemutatni a költőt, akit eddig jobbra csak a "Bánat költőjének" szoktak tartani.

Emellett, hogy tudományos érdeklődésem egy forrásból fakadt politikai nézeteimmel is. 1940-ben kezdtem cserkészkedni /nem számítva egész kisgyermekkorom "farkaskölyök" voltát/ Szőregen, s minthogy a faluban képzettebb cserkészvezető nem volt, mint gimnázista diák a kicsiny, mintegy 30 főnyi cserkészcsapat egyik vezetője lettem. 1941-ben cserkészőrsvezetői táborban tudatosult bennem először - a népdalon keresztül - a magyar paraszti kultúra lényege, s itt hallottam először a népi írókról, konkrétan Veres Péterről, akinek "Mit ér az ember, ha magyar?" című könyvét itt láttam meg. Hazatérve megszereztem ezt a könyvet, s rákapva izére, Veres Péter többi művét /Számadás, Szocializmus-nacizmus stb./, majd mások /Németh

Ászló, Erdei Ferenc stb./ könyveit is. Pár év alatt elég teljes könyv
gyűjteményem lett a falukutató irodalomból. 1944 nyarán mellhártyagyulladás
al feküdtem, ezért nem volt egyetemi munkaszolgálatos; ősszel bá-
tyámhoz mentem Ózdra, majd Szeged fölszabadulása után, novemberben vis-
zontaztam Rákospalotára az unokabátyámhoz. Ott húzódtam meg náluk a
őváros ostroma alatt, s onnan tértem haza 1945v januárjában. Az ost-
rom alatt Szabó Dezső "Az egész látóhatár" c. háromkötetes tanulmány
gyűjteményét olvastam, döbbenetesen látva a nyilasok ellen írott
cikkeiben megjósolt katasztrófa beteljesülését.

1945 tavaszán, mint említettem, a politikai pártá szervező-
dő népi mozgalom, a Nemzeti Parasztpárt mellett állottam. Helyesel-
tem a földreformot, segítettem a népi kollégiumi mozgalmat, az egyete-
mi diákmozgalomban, amelynek 1945/46-ban elnöke voltam, a kommunis-
tákkal együtt csináltunk diákpolitikát, míg 46 őszén a jobboldal ki-
nem buktatott. Ebből az időből való barátságom Nagy Sándorral és
Székely Lajossal. Még középiskolás koromtól jó barátom és sokáig né-
zeteinkben is közös elvet valló volt velem Lőkös Zoltán is. Később
ők mindhárman átléptek a parasztpártból a kommunista pártba, én pár-
tonkívüli maradtam.

A fordulat 1948-ban volt a politikában. A Titoval való
hirtelen és váratlan szakítás, az ugyancsak hirtelenül és váratlanul
sürgött - és hozzá erőszakos módszerekkel sürgött - termelőszö-
vetkezeti mozgalom, az egymásután következő politikai pörök engem is
meggondolkodtattak. A szövetkezeti gondolatnak híve voltam én is /a
parasztpárt szegedi hetilapjában, a Szegedi Szabad Szóban, majd napi-
lapjában, a Szegedi Friss Ujságban számos cikket írtam; 1948 január-
jában a faluban, Szőregen, Szabad Pöld Téli Esték során olyan előadás

Artottam a szövetkezeti kérdésről, amely után a faluban elhíresztel-
ék rólam, hogy már én is "A csajkáról" beszéltem!/, azonban még korai-
ak és elsiotottnek láttam, s különösen az erőszakos módszereket itél-
em el. 1948-49-ben egyre passzívabban néztem a fejleményeket: rokon-
szerveztem a szocializmus alapjainak lerakásával /államosítások stb
próbáltam elhitetni magammal, hogy a hibák elkerülhetetlen mellék-
termékek, fő a "nagyobb jó", amely a hibák ellenére is hamarosan meg-
mutatkozik majd.

1950 januárjában fölkeresett az egyetemen egyik barátom, Sza-
bolcsi Gábor. Szabolcsit 1943 őszén, egyetemre való beiratkozásom óta
ismertem, a SZBI diákszervezet egyik vezetője, a szervezet lapjának, a
Szegedi Hidnak szerkesztője volt, erősen klérifikofasizta színezetű vi-
lágnézettel, állandó és közvetlen kapcsolatban a jezsuitákkal. /Meg-
kell jegyezni, hogy magam is vallásos mentalitású voltam, diákkoromban
egy ideig pap is akartam lenni; az én felfogásom azonban ekkor már
az ún. népi katolicizmus, a haladó, demokratikus, radikális "neokato-
licizmus" volt. Több 1948-ban írott cikkem tanúsítja ezt, így pl. a
Mindssenty politikai tevékenységét bíráló cikkeim is. / Szabolcsi 45
után hirtelen eltűnt Szegedről, mint utóbb kiderült, állszakállal buj-
dosott valamiért a szovjet katonai rendőrség elől. Részt vett a je-
zsuiták irányítása alatt a katolikus ifjúsági szervezetek újjászerve-
zésében, s Makón, Barankovics-párti szervezkedést fejtett ki. Utóbb, hirtel-
telen szint váltott: 1948 nyarán a makói szabadművelődési felügyelő-
ségén meg guhyolva mutatta az egyik folyóiratban valószínűleg verset a
hároméves tervről; s egy éves szentesi működés után 49 őszén Szegedre
újra föltűnve, - adta a hirtelen megtört, nihilista kommunizistát. En-
részt nem hittem el neki "megtérését", másrészt nem gondoltam azokra

40
34.
A Történelmi Hivatalban őrzött
eredeti iratból készült másolat.

arra, hogy a baráti vitát ellenem használja föl. Mint utóbb kiderült, provokációs kérdéseket tett föl nekem: kit tartok nagyobbnak, Lenint vagy Sztálint? Mi a véleményem Titoról? Mit vélek a termelőszövetkezeti mozgalomról? Öszinte válaszokat adtam: Lenint zseninek mondtam, teremtő elmének, Sztálint iskolás folytatójának és sokban eltorzítójának. Titoban imponált, hogy ki tudta vivni Sztálinnal szemben országa egyenjoguságán alapuló viszonyát a nagyhatalmakkal. A szövetkezeti mozgalomban szőregi tapasztalataim alapján elítéltem az önkéntesség megsértését; erőltetett úteminek is tartottam: az ószentiváni "tejesek" példáján bizonyítottam /ezek a földtelen szegényparaszatok összeszedték a tejet estétkint, s másnap reggel kerékpárral 80-100 litert is behordtak a városba; kétségkívül "kiskapitalisták", de jövedelmük alig több ebből, mint a munkadíj; a tejhordást ekkor rendőrhatalomilag megtiltották, hogy így bizonyosfokig bekényszerüljenek a tsz-be/, hogy mindaddig, amíg az ipar nem fogadja be a mezőgazdasági fölölleget és amíg a mezőgazdaság annyira nincs gépesítve, hogy a kollektív gazdálkodás fölénye nem nyilvánvaló, nem szabad siettetni a kollektivizálást.

E beszélgetés után Szabolcsi szaladt az egyetemi pártbizottsághoz, jegyzőkönyvet készítettek s engem februárban visszamenőleges hatállyal indokolás nélkül elbocsátottak az egyetemről. Csak később, pártleveleim /a szegedi PB-hez, a KKB-hez stb./ alapján, májusban tudtam meg az okot, a Szabolcsival folytatott beszélgetést. Még később, szeptemberben, a Levendel Lászlóval /az egyetemi pb. akkori titkárával/ folytatott beszélgetésben, hogy az én kijelentéseimet "összefüggésbe hozták" az egyetemen ugyanakkor előfordult "szabotázsselekményekkel" /villanykörteleopás, vetítőkészülék rongálás stb./, s tekintve, hogy "tiz kilométerre vagyunk a Tito-határtól", s hogy én nem szürke átlagember vagyok /ugy értette: annál veszélyesebb!/, eltávolításom mellett kellett dönteniök. Mégis ekkor már lehetővé tették másutt való elhelyezkedésem, s így kerültem 1950

A Történelmi Társaság Archiválójában őrzött eredeti iratok másolata

decemberében muzeumi igazgatónak Karcagra.

Itt kell megjegyezni, hogy 1956 szeptemberében az egyetem rehabilitációs bizottság foglalkozott az előbbi ügyemmel. Ennek előadója, Keserü Bálint elvtárs beszélgetett Szabolcsi Gáborral is, és a beszélgetésben Szabolcsi keserűen ismerte el, hogy mindenben nekem volt akkor igazam. /Nem tudom, azóta nem változtatta-e meg ismét a véleményét?!/

Muzeumi tevékenységem során arra törekedtem, hogy az irántam apám csendőrvolta és a "titoizmus" vádjai miatt kétszeresen megnövekedett bizalmatlanságot jó munkával, aktivitással megtörjem. Ez részben /főként Karcagon, ahol jó kapcsolat alakult ki a szolnoki megyei pártbizottsággal, különösen a turkevei tsz-muzeum szervezése során/ sikerült, bár - mint már korábban is - állandóan éreznem kellett a bizalomhiány fojtogató légkörét. Csak az 1953 júniusi határozatok után enyhült ez a légkör, és lényegében ez tette lehetővé, hogy 1954 januárjában visszakerülhettem Szegedre.

Visszakerülve bekapcsolódtam egyrészt a TTIT, másrészt az írószövetség szegedi csoportjának munkájába. Az előbbiben egy ideig az irodalmi szakosztály elnökhelyettese voltam, de Osváth Rélával való személyi összekülönbözés miatt lemondtam. Az írócsoportban főként a csoport folyóirata, a Tiszatáj révén tevékenykedtem. /A Tiszatájat 1947-ben néhány barátommal én kezdeményeztem, 47-48-ban írtam is bele, utána - párhuzamosan politikai és közéleti passzivitásommal, Szegedről való elkerülésemmel - évekig csak olvasója voltam, majd 1952-ben kezdtem néhány, főként József Attilával kapcsolatos cikket írni; 1953-tól, a főlzabadultabb légkörben merem csak sűrűbben jelentkezni a szerkesztőségnek kéziratokkal./

1954 nyarán a városi tanács népművelési osztálya javasolta a városi Somogyi Könyvtár igazgatói tisztségébe. Miat Ladányiné elvtársnő, a városi tanács személyzeti osztályának vezetője közölte velem, szakmai szempontból első helyem hoztak javaslatba, csak még a káder-

anyagomat kell megvizsgálniok. A dolog azonban annyiban maradt: párt-iskoláról hazatért Lódi Ferenc, őt kellett elhelyezni a városban valamilyen kulturális pozícióban, így a szakmai szempontok mellőzésével ő lett a Könyvtár igazgatója. Lódi tudta, hogy én voltam a jelölt, s ez őt roppant feszélyezte: érezte, hogy előbb-utébb csődbe jut /amint így is történt/, s tudta, utótként legesélyesebbként ismét én kerülhetek szóba. Ez készítette arra, hogy ellenem forduljon. /Korábban igen jó, ha nem is baráti, viszony volt közöttünk. / Később fokozta ellenem gyűlöletét, hogy 1954 májusában novemberében birálatot írtam egyik verséhez, melyről Szabolcsi hízeltgőn /a Somogyi Könyvtárba akart volna kerülni Lódi mellé! / úgy nyilatkozott, hogy József Attila "Hazám" c. versének mintegy a párja!!! Ez a nagyfokú és fölháborító, József Attilára is sértő párhuzam cáfolatra ingerelt.

1954 júniusában az írószövetség szegedi csoportjában előadást tartottam "A szegedi örökség ápolása" címmel a város haladó hagyományainak tervszerű és tudatos kultuszáról. Ezen megjelent Ladányi elvtárs, a városi pb. első titkára is, s hozzászólásában úgy nyilatkozott, hogy mindez "multba fordulás", mely "élvonja az értelmiséget a jelen foladataitól". Ettől kezdve tevékenységemet állandóan gyanakvás kísérte. Fokozódott ez az 1955 márciusi határozat után, amikor Ladányi elvtárs a szegedi városi aktíván név szerint is megbírálta ugyanezt mintegy a "jobboldali elhajlás" jelenségének mutatva be a hagyományok ápolása terén végzett munkámat. /Ugyanakkor, mi sem jellemzőbb, Révai József elvtárs egyik hozzám intézett leveleében példamutatónak mondta, amit Csongrád megyében a haladó tradíciók föl kutatása és propagálása terén végzek. Révai elvtárssal József Attila-kutatásaim kapcsán kerültem levelezésbe, s ő meglehetősen ismeri is irodalomtörténeti tevékenységem, József Attila-tanulmányaim mind olvasta is. /

1955 augusztusában új hajza indult ellenem. Lódi Ferenc májusban "vitaindító" cikkével megkezdődött egy irányított sajtókampány a "József Attila Szegeden" c. tanulmány két mondatja miatt. Célja ismét a

az volt, hogy a "jobboldali elhajlás" vádját rámsüssék, s ezt lehetőleg kapcsolatba hozzák az irodalompolitikában ugyanakkor vívott jobboldali elhajlás elleni harccal, annak mintegy szegedi vetületeként állítsák be. Félév alatt vagy nyolc cikk jelent meg ellenem, kettő kivételével mind támadó. Révai elvtárs, akinek a cikkeket rendszeresen megküldtem, azt írta: ne kedvetlenítsen el, "mondvacsinált" az egész. Nem kedvetlenedtem el, bár 1956 februárjában önkritikára kényszerültem, s tanulmányom valódi hibái mellett a kellőnél nagyobb sullyal kellett mosakodnom belemagyarázott "hibák" miatt is.

Ilyen körülmények között ért a XX. kongresszus, amelyből én személy szerint magamra és munkámra vonatkozóan azt következtettem, hogy véget ér majd a származásom miatti állandó, gátlásokat jelentő alacsonyabbrendűségi érzés, nem lesz módjuk irigyeimnek, gyűlölöimnek politikai fedezettel személyi indulatu támadásokat indítani ellenem stb., tehát módomban lesz nyugodtan dolgozni, alkotni. Valóban, ettől kezdve sokkal többet, nagyobb szabást tudtam produkálni.

1956 nyarán lezajlottak Szegeden is az első viták, amelyekben résztvettem ugyan, de megfigyelőként: szó került az ellenem indított hajszára is, Lódi ömbírálatot is gyakorolt, elismerte, hogy Korek József és ő szervezte ellenem a sajtókampányt. Számomra ez, bár sok keserőséget okozott annak idején, elegendő is volt. Szeptemberben megindult a "titoizmus" vádja miatt rehabilitációm is, s ettől sem vártam mást, minthogy a gyanakvás légköre megszűnjék körülöttem, s az egyetemen nyugodtan dolgozhassam Juhász Gyula-kutatásaimon.

1956 tavaszán kezdődött az írószövetség szegedi csoportjában is bizonyos erjedés. Ennek élén Petrovác István, a csoport titkára, Kiss Lajos, a Tiszatáj szerkesztője és Tóth Béla, a pártcsoport vezetője állottak. Ők rendezték meg, a pártbizottság hozzájárulásával, a júniusvégi és július eleji említett vitákat is, majd ennek a vitasorozatnak következményeként került sor július közepén a szegedi csoport tisztujtására. Ezen egyebek között engem vezetőségi tagnak, majd Tiszatáj szerkesztőjének akartak; egyiket sem vállaltam, csupán a

Tiszatáj szerkesztőbizottságában egy tagságot, a nem szépirodalmi, tehát a tudományos és szemle rovat ügyeinek intézését. Más szerepem az írócsoport életében nem is volt: a vezetőségi tagságot is azért utasítottam el, mert nézetem szerint az írócsoportot írók vezessék; elítéltem, hogy a csoport életében korábban nem írók, pl. történészek a kelletténél nagyobb szerepet játszottak, így magamra nézve is érvényesnek kellett tartanom, hogy irodalomtörténésznek se legyen több beleszólása a csoport életébe.

Nem volt szerepem a József Attila Kör létrehozásában sem; erről csupán annyit tudtam és tudok, amennyi a városi PB határozatként megjelent az újságban. Lényegében egyéni megfigyelőként szemléltem a nyári eseményeket, olvastam az Irodalmi Ujság, Művelt Nép, Szabad Ifjúság, Hétfői Hírlap stb. cikkeit, melyek azoknak a hónapoknak lázos hangulatát tükrözték. Alkalmilag találkoztam csak barátaimmal is, tekintve, hogy hol egyik, hol másik volt szabadságon.

Szeptemberben megszerkesztettük a Tiszatáj 1956. évi 5. számát, amely október 19-e körül készült el. Ebben én, mint már írtam, a tudományos cikkanyagot szerkesztettem. Két írással magam is szerepelek a számban: "Irodalmi anekdoták" címmel Juhász Gyuláról és Kékmány Lajosról írtam, továbbá nekrológgal bucsuztattam az év folyamán elhalt Sz. Szigethy Vilmost.

Október 19-én este került sor a József Attila Kör egyetemi ülésére. A Délmagyarország munkatársainak társaságában vettem ezen is részt. /Baloldalon Nagy Pál és Nagy István, jobboldalt Lódi Ferenc ült. A vasárnapi számba Nagy István írt kétkolumnás, részletes beszámolót. / Föl itt sem szólaltam, csupán Bohó Róbert fölszólalásakor szólaltam közbe, követelve, hogy mielőtt másokat bírál, tisztázza személyes szerepét a Vajtai-Vajda-ügy elindításában. Bohó ezt önkritikusan meg is tette. / Az ülésen többek között engem is megválasztottak a Kör leendő elnökségét jelölő háromtagú bizottságba. / A másik két tag Bóday Pál és Fejér Dénes volt. / Minthogy másnap három napra az írócsoport kiildottságával Aradra utaztunk, csak kedden délután tudtam összejönni

Fejér Dénessel, s fölirai néhány javasolt nevet, köztük pl. Ábrahám Antalát is, aki az első ülésen is résztvett, föl is szólalt. Továbbiakra már nem is került sor.

Az aradi uton különös esemény nem történt. Irodalmi estünk sikerét elsősorban annak köszönhető, hogy nem volt benne közvetlen, nyers, vulgáris politikai mondanivaló. /Egyedül tá Lódi versében, aki a Rajk-temetés hatása alatt a "Rákosi-önkéntes áldozatairól" írott versét olvasta föl. Ez a verse október 23-án vagy 24-én megjelent a Délmagyarországon, éppugy, mint Gurszky István lázító "Rohanunk" c. verse is - ugyancsak október 24-én! / Az est bevezetőjét én mondtam: Arad és Szeged irodalmi kapcsolatairól beszéltem, majd célunkat a szocialista humanizmusban jeöltem meg.

Teljesen meglepetés-szerűen ért az október 23-i események híre, másnap, 24-én reggel, a rádióból. A délelőttöt a rádió mellett töltöttük, majd át-át szaladtam új hírekért a Délmagyarország szerkesztőségébe. Csütörtökön, kutatónapomon, otthon ültem a rádió mellett, s csak próbáltam olvasni, dolgozni. Mikor péntek reggel bementem a könyvtárba, akkor szedték le a központi egyetem épületéről a vörös csillagot. Két barátom, Végh Joachim és Erdős János előtt, akikkel az épület előtt akadtam össze, kifejtettem, hogy ezzel nem értek egyet. Adyt és Jozsef Attilát idéztem nekik: "Mióta ember néz az égre, vörös csillag volt reménye!" "S a munkásság a sötét gyárra szegzi az ember vörös csillagát." Stb.

Nemsokára a Dugonics térre ért a fölvonulók csoportja. Ugy tudtam, valahol gyűlés lesz, én is megindultam tehát. Elhaladtunk a Somogyi-, Iskola-, Dózsa György utcán, majd a városi Pb. épülete után bekanyarodtunk a Sztálin körutra. A Takaréktár utca sarkán a fölvonulók hirtelen kettészakadt: egyik ment volna tovább a köruton, a másik bekanyarodott a Takaréktár utcába. Ekkor a tömeg elején megpillantottam Baróti rektort, s gyorsan oldalt én is előre siettem. Baróti sápadtan lépett ki a sorból és amikor megpillantott, lemondóan mondta: "Már mostmár vége!" A tömeg ugyanis megállíthatatlanul nyomult előre, s a

A Történelmi és Emlékezői Bizottság feladatában részt vevők listája

az utca másik végén ott állt a fegyver sorfal. Aztán mást gondolt: megkért, próbáljuk visszatartani a tömeget addig, amíg ő és néhány társa elmennek tárgyalni a katonaság vezetőivel, így is lett: az első sorba álltam, arccal a nyomuló tömeg felé s másokkal együtt kezünket összefogva próbáltuk visszatartani a tömeget az elkerülhetetlen katasztrófától. Kiabáltuk is, hogy "küldöttség ment", "állj", de a zajtól ez alig hallatszott tíz méterre, s a tömeg vége megállíthatatlanul nyomta előre az elejét, s így minket is. Barótiék már visszatértek, Baróti éppen kilépett a Takaréktár u. 6. sz. ház első emeleti erkélyére, amikor minket a tömeg már egészen a sorfalig nyomott s eldördült a sortüz. A szétszaladó tömeg erre a köruton végig húzódott s kiment az Ady-téri sportpályára. Én is odamentem, de nagy kiabálást megunva, pár perc múlva szőregi barátommal, Kiss Árpáddal együtt visszatértem a Központi Egyetemre és motorkerékpárral hazahajtottam. Szombaton, vasárnap, hétfőn odahaza tartózkodtam, a rádióból tájékozódtam, s időnkint telefonon érdeklődtem a könyvtárgazdától, hogy bemehetek-e. Kedden reggel bementem. Délutánra hívtak az Írószövetség helyiségébe. Háromkor össze is gyűltünk néhányan. Petrovác, Madácsy, Somfai, Ertsey és pesti vendég író, Vidor Miklós jelenlétére emlékszem. Petrovác előadta, hogy az un. "nemzeti bizottságba" küldötteket kell választani. A jelenlévők megválasztották Petrovácot, Ertseyt és engem, s erről az elnök, Madácsy aláírásával írást is adtak. /Ezt a hákkutatás alkalmával behozták./ Ugyanekkor hallottam a rádióban Tildy, Kádár, Erdei és Nagy Imre felhívását a koalíciós pártok ujjaszervezéséről. Innen öt óra tájban /sötét volt már/ hazamentem. Másnap, szerdán reggel, nemsokára hogy beértem, felkeresett Giday Kálmán barátné, akiről kölcsönösen tudtuk, hogy korábban parasztpártiak voltunk. Vele együtt felkerestük a Nemzeti Bankban Kovács Antalt, aki a felszabadulás után a Nemzeti Parasztpárt bajai főispánja volt. Hárman fölmentünk a városházára bejelenteni a parasztszervezésének megkezdését. Helységkárásúinkra Kovács József, akivel tárgyaltunk, Mogyoróssy rendőrszázadossal előttünk folytatott telefon-

beszélgetése után úgy döntött, menjünk a parasztpárt volt helyiségé-
be, az MDP székházba, s ideiglenesen /mivel oda ők - ugymond - laká-
sokat akarnak/ kérjünk néhány helyiséget. Így is tettünk: Vereska An-
rás elvtársat fölkerestük, ők rendkívül készségesek voltak s Gera elvtár-
sal kiválasztottunk egy földszinti és egy emeleti szobát. A föld-
szinti szoba ajtajára egy papírlapra ceruzával fölirtam: "A Nemzeti
Parasztpárt szegedi ideiglenes szervező bizottsága." Megállapodtunk
hogy szóban értesítünk, akit csak tudunk, s délután 6-kor alakuló
ülést tartunk ott.

Innen a Lenin utcán a könyvtárba tartva a Délmagyaror-
szág szerkesztősége előtt több újságíró barátommal találkoztam. Már
korábban hallottam, hogy a "nemzeti bizottság" valami sajtóbizott-
ságot választott /nevük meg is jelent az újságban/, s a sajtóbizott-
ság két tagja, Fábián Ferenc és Kövesdy Lajos tagságukat úgy értel-
mezi, hogy kezükbe vette a szerkesztőség irányítását. Nagy Pált el-
távolították, Fábián ült a helyébe, helyettesül pedig "kinevezte"
Kövesdyt. Ugyanakkor a bizottság többi tagja /Lőkös, Fejér, Ertsey stb/
vagy meg sem jelent a szerkesztőségben, vagy beírta annyival, hogy
próbált hatni a szerkesztésre, de maga nem vált aktív újságíróvá. Fá-
bián egyéni diktatúrája, s az, hogy a lapot teljesen "kisgazdapárti-
vá", jobboldalivá tette, fölhaboritott. Épp jött Fábián, s leállítottam
az utcán, hogy szeretnék vele beszélni a lapról. Hívott, menjek föl a
szerkesztőségi ülésre, mely éppen most lesz. Szerda dél volt. A szer-
kesztőség Nagy Pál és Ökrös László kivételével, úgy emlékszem, teljes
volt. Mindenki emlékezhet tehát, hogy vitába szálltam Fábiánnal, sze-
mére vettem egyéni diktatúráját és Kövesdyval való "rátelepedé-
süket" a szerkesztőségre. Azt kívántam, hogy a szerkesztőség tagjaiból
"koalíciós" szerkesztőbizottság alakuljon, s az vezesse a lapot, s eb-
ben ő mint kisgazdapárti primus inter pares alapon vegyen részt. A
szerkesztőség tagjainak arcán láttam, hogy szívükből beszéltem, s emi-
att ők, függvén Fábiántól, féltvén állásukat, nem mertek kimondani, én ki-

mondta. Fábrián gunnyal és sértődéssel akarta visszautasítani a bizottságot: úgy állította be, mintha én újságírói babérokra vágnám, én meg akarok egy "parasztpárti" szerkesztőbizottsági tagságot. Megmondta, hogy nekem van állásom, hivatásom, tudományos dolgozó vagyok, nem akarok újságíró lenni, nem is azért szóltam, hanem mert vannak bizonyos kapcsolataim a sajtóval s látom a problémákat, amiket mások nem mernek kimondani. Nagy István, Petrovics /Perényi/ István, Simon István kommunistáknak vallották magukat, Markovits Tibor a szociáldemokrata pártot kívánta képviselni a szerkesztőségben, Csépi József és Főrgyeteg Szilveszter pedig a parasztpártot. Kiderült, hogy Kövesdy, akit kizavartam tartottam /a Fábriánnal való egyetértés és az általa is szerkesztett lap szelleme alapján/, kommunistának vallotta magát. Fábrián a döntés előtt azzal tért ki, hogy nem ő határoz, hanem a "nemzeti bizottság". Igérte, hogy az aznap délutáni ülésen előterjeszti a javaslatomat. Nem tette meg, a szoros napi-rendre hivatkozva. Aztán meg azóta sem találkoztam vele. Jellemző, hogy máig a következő napok egyikén Ökrös László olvasószerkesztő, aki ezen az összecsapáson nem volt jelen, megkért, hogy ne avatkozzam a szerkesztőség dolgába, mert még - barátságunk közismert lévén - azt hinné a Fábrián, hogy ő uszít engem, s neki lenne esetleg baja belőle. Akkor már úgy volt, hogy Fábrián Simon István elbocsátatja, poha eleinte ígérte, hogy mindenkit "megvéd".

Délután - először és utoljára - az előző napi megbízólevéllel a zsebemben, elmentem a "nemzeti bizottság" ülésére a városházai közgyűlési termébe. Előbb, úgy emlékszem, az általam korábban nem ismert József István számolt be budapesti utjukról, majd a szintén ismeretlen Halász főhadnagy a nemzetőrség szervezéséről. Igen fölbosszantott, hogy az ószatyár emberek /köztük egy ügyvéd/ minden tárgysorozati pontnál hozzászóltak, s annyi fölölegesen lefetyeltek. Üres "duma" volt a legtöbb, sikerét kommunistaellenességük foká határozta meg. Közben bejött Perbiró professzor /akkor

A Történelmi Bizottságban őrzött eredeti iratokból készült másolat.

Attan őt is először/ s elmondotta, hogy javaslat érkezett, mely szerint a Délmagyarország c. lap nevét meg kell változtatni, mert a lap multbeli tevékenységével gyűlöletessé vált. A dolog, ugymond, sürgős, mert már másnap így jelennék meg. Nem tudom, hanyadiknak kap-
tam szót /mindenki helyeselte!/, amikor rövid, tá perces, hozzászólá-
somban kifejtettem, hogy a Délmagyarország 1910 óta hagyományos napi-
lapja Szegednek, melyet egyebek közt olyan nagy nevek fémjeleztek,
mint Móta Ferenc és Juhász Gyula, akik a 20-as évek elején, a Horzhy-
rendszer ellen írott vezércikkeikkel tűntek ki. Nem a nagymultu lap
nevét kell megváltoztatni, hanem azokat a hibákat kell kijavítani,
amiket a lap az elmúlt években, kétségtelenül elkövetett.

Nagy zugás támadt, amikor leültem. Valami az előttem lévő
padsorokból visszafordult: "Népszorútlén javaslat!" Lehurrogtak. El-
fogadták Perbirő javaslatát: a lapot Szeged Népe-nek nevezték. Más-
nap már így is jelent meg.

/Jellemző a következő. Ezen az ülésen ott volt, az én föl-
szólalásomat hallotta - s nem kétlem, helyeselte - Oltvai Ferenc
városi levéltárvezető. Ő volt az, aki lényegében az enyémmel azonos
kifejtéssel a Szegedi Néplap 1957. április 4-i számában azt sür-
gette, hogy a lap újra a Délmagyarország nevét viselje. Minthogy én
akkor már rendőri őrizetben voltam, nem említette meg a nevem, s azt
sem, hogy október 31-én volt, aki ezt már javasolta, pedig akkor ez
"népszorútlén javaslat" volt! A lap május 1-től újból Délmagyar-
ország! /

Ezzel meg is elégtelen a "nemzeti bizottságot". Távoztam.
/A folyosón pár szót váltottam távozóban Oltvai Ferencsel./ Si-
ttem a parasztpárt alakulóülésére. Amikor odaértem, már megkezd-
ték, sőt a tisztikart is megválasztották. Nekem tartották fenn a
szervezőtitkári funkciót, ezt azonban nem vállaltam. Erre ezzel Gi-
dayt bizták meg, nekem meg a "propagandatitkári" föladat jutott,
ami azt jelentette volna, hogy később majd cikkekben fejtsen ki

parasztpárt politikáját, úgy mint azt országos viszonylatban Németh László kezdte is a párt új lapjában. A továbbiakban összeadtunk adminisztrációra kb. 150 forintot, megállapodtunk, hogy a régi falusi parasztpártiakkal megteremtjük a kapcsolatot, s szétszólttunk. A másnapi lapban a két jelenvolt, magát parasztpártinak valló ujságíró, Csépi József és Főrgeteg Szilveszter jóvoltából, megjelent egy rövid hír a megalakulásról, a tisztikar névsora, s egy közlemény, hogy másnap lehet jelentkezni az ideiglenes helyiségben.

November 1-én, csütörtökön kutatónapom miatt otthon maradtam ismét, délután a tenetőben voltunk. Pénteken bent voltam a munkahelyemen, különös nem is történt, csupán az akkor először Szegedre jutott pesti ujságokat faltuk. Rám különösen két cikk volt nagy hatással: Kádár János nyilatkozata a Népszabadság nov. 2-i számának első oldalán és Németh László cikke "Pártok és egység" címmel az Új Magyarország ugyanaznapi számában.

Este otthon az írógéphez ültem és a két cikk hatása alatt és saját személyes élményeim /különösen a "nemzeti bizottsági" tapasztalataim és a Fábrián-féle típusok látása/ alapján cikket írtam "Van-e ellenforradalmi veszély?" címmel.

Kádár János nyilatkozata ekkor még "dicsőséges fölkelések" nevezte az eseményeket, kifejtette, hogy büszke arra, hogy komunisták állottak a fegyveres fölkelés élén, amely - ugymond - a nemzet függetlenségéért folyt, mely nélkül - szerinte - nincs szocializmus építése sem. /Ilyen értékelés után nem csoda, ha cikkemben én is alapjában demokratikus nemzeti demokratikus forradalomnak értékeltem a történeteket. / Ugyanakkor, mutatott rá Kádár, elérkeztünk egy válszúthoz: innen tovább megyünk-e vagy ellenforradalom kerekedik-e felül? Ez szöveget ütött a fejembe, s az általam látott jelenségeket s ennek megfelelően kezdtem értékelni. Még meggyőzőbbnek tűnt Németh László cikke, amely kimondta, hogy az elmúlt 12 év alatt a hibák elnézésére mégiscsak szocializmus épült Magyarországon, s a koalíció

A Történelmi Múzeumban őrzött
eredeti irattal készült másolat.

75.

pártok első kötelessége egy olyan nyilatkozat együttes kibocsátása amely a szocializmus alapvető vívmányainak visszacsinálása ellen foglal állást. Nemzetközi síkon Németh László cikke az un. "harmadik utas" államok /India, Egyiptom, Jugoszlávia/ mellé való állást említette célul.

A szerda délutáni tapasztalatok és e két cikk hatására irtam meg péntek este a cikket. Másnap, szombat reggel zárt borítékban, Fábrián címre leadtam a szerkesztőségben. Délután, a könyvtárból hazafelé tartva a Dugonics téren talákoztam Nagy Istvánnal a járda szélén /én motexon ültem/ leálltunk beszélgetni; fölhívtam figyelmét a leadott cikkekre, ismertettem mondanivalóját, és kértem, vigyázzon, nehogy elsikkasszák Fábriánék. Igérte, hogy rajta tartja a szemét. Este otthon fölhívott telefonon a szerkesztőségben Kövesdy Lajos. Megkapták a cikket, közölni is akarják, de kérik, hogy egyezzen bele a cím megváltoztatásába. Az általuk javasolt címet /"Humanizmus, demokráciát!"/ elfogadtam, mert nem akartam, hogy e miatt esetleg ne jelenjék meg a cikk, melyet az adott helyzetben, az ellenforradalmi jelenségek elleni harcban, fontosnak tartottam, és úgy hittem, éppen én, a "csendőrszármazék" /ahogyan Szaboicsi - a "kántorszármazék" - jellemzett később/ vagyok hivatva arra, hogy a Horthy-restauráció ellen hitelesen szót emeljek. Amint hogy a megjelenésekor sokan, éppen baloldali, pátkörökben így fogadták, pozitívan értékelték a cikket. Hitelesebben hangzott, mintha maguk a kommunisták irták volna.

Mikor a megváltozásba belementem, Kövesdy még egy "apró" javítást kért: a kezdeti bizottságban - irtam - "nem ritka" demagóg hang; ezt úgy javította ki, hogy "akad" demagóg hang. Kénytelenül, a megjelenés érdekében, ebbe is belementem. Így jelent tehát meg másnap. /Az eredeti kézirat megvan a nyomdában. Pálinkás érnagy ur egy kihallgatáson alkalmával, május 1-én említette, hogy megnézte a kéziratot, valóban így van, ahogy elmondottam./

Ternészetesen, mire a megjelent, november 4-én reggeli egész helyzet megváltozott, s a cikk ugyiszólván időszertlené

vált. Legföljebb, mint később megtudtam, hozzásegített egyeseket ahhoz, hogy az ellenforradalmi jelenségeket fölismerjék, tudatosítsák magukban. Lőkös Zoltántól hallottam - kénytelen vagyok erre hivatkozni -, hogy november 4-én együtt sétált, beszélgetett Borsányival, az egyetem marxista intézetének tanársegédjével, s az pozitívan nyilatkozott cikkemről. Keserü Bálint később elmondotta, hogy Gulya Eárolyné az MSZMP-be való belépéshez is - egyebek között - az én cikkemtől kapott bizonyosfokú ösztönzést. Keserü Bálint maga január 1-i cikkében még elismeréssel ír rólam és cikkemről, amint hogy a Lódi Ferenc által írott, de nyilván az MSZMP szegedi intézőbizottság és a szerkesztőségnek álláspontját is képviselő december 14-i cikkében /"A humanizmus és a demokrácia szószólója"/ szívesen a legnagyobb /sőt eltulzott/ dicséret hangján írt rólam és a cikkéről. Hogyan lehet, hogy a cikk, amely novemberben, decemberben, sőt január elején még végső kicsengésében pozitív, - már ciusra "ellenforradalmivá" válik? Azért-e csupán, mert a december 14-i cikkel kapcsolatban helyreigazítást kérő nyilatkozatot küldtem be a szerkesztőségben, hogy az egyoldalú idézetekkel meghamisította Lódi a cikket, s ez kissé úgy tűnt, mintha gulyolódni akarna velem? Vagy azért is, mert közben híre ment /s egyesek pletykáikkal ezt a hírt igyekeztek földagasztani/, hogy én nem értek egyet a kormány politikájával és baráti körökben folyt viták során más állásponton vagyok?

Visszatérve az eseményekre, november 3-a van még hátra. E nap reggelén, előző este folytatott telefonbeszélgetésünk alapján fölkeresett a könyvtárban Lőkös Zoltán. Elmondotta, hogy az éjszaka nem aludt otthon, mert attól tart, hogy mint volt kommunista újságíró elleneségei, köztük Kovács József, akivel személyesen is szembeállott a föl szabadság utáni években, elvitetik. Kért, hogy tudnék-e neki, ha szükségét látja, menedéket adni. Természetesen megígértem neki: bármikor jöhet hozzám Szőregre, ott senki sem fogja őt keresni. Kért, hogy erről senkinek ne beszéljek; nem szóltam a

feleségemnek se, ő sem az anyjának; úgy tudom, csak a felesége tudott a dologról.

A délelőtt folyamán, nem emlékszem már, miért, elmentem az írócsoport helyiségébe. Ott összejöttek a következők: Lőkös Zoltán, Lőkös Zoltánné, Osváth Béla, Fejér Dénes, Petrovác István, Ertsey Péter. A vita arról folyt /ezzel a hírrel robbant be Fejér Dénes/, hogy Fábiana kiadta magát /Perbiró "kinevezésére" hivatkozva/ a "nyomdai ügyek kormánybiztosának" /?/ és a nyomdában is átvette a hatalmat, papírt utalványoz, cenzurájához köti a kiadványok szedését stb. Mivel engem változatlanul bosszantott a szerkesztőségi magatartása, s mivel szerdán délután azt is megtudtam, hogy a városi tanács népművelési osztálya fölött is ő gyakorolja a hatalmat, végtelenül fölmérgesedtem Fábiana kulturális diktatúrája ellen, s ebben velem teljesen egyetértettek a többiek is. Ekkor tudtam meg Petrovácztól, hogy Fábiana voltaképpen írószövetségi megbízólevéllel jutott be a szegedi "néptanársba", Kovács Józseffel együtt. Ezt a megbízólevelet ugyan Petrovác, mondotta mentegetőzve, visszavonta, de akkor már késő volt. /Olyan, mintha valakinek látrá adunk, s miután már fölmászott segítségével a tetőre, elveszszük alóla. Főnt már létra nélkül is elboldogul!/. Addigra már különféle vezető tisztségekbe megválasztották őket.

Rábeszélésére hárman - Fejér Dénes, Lőkös Zoltán és Ertsey Péter, miat a hétfőn megválasztott ún. "sajtóbizottság" tagjai - ráálltak, hogy elmennek Perbiróhoz, s követelik, hogy Fábiana-tól vonja vissza a nyomdai ügyekkel kapcsolatban esetleg kiadott megbízást, korlátozza szerkesztőségi és népművelési szerepkörét is, egyáltalán ne dőljön be Fábiana-nak, ne adjon neki korlátlan hatalmat. A küldöttség három tagja és Lőkösné el is indultak, mikor azonban félóra múlva már én is távozni készültem, a lépcsőházban találtam őket tanakodva. Kiderült, hogy Lőkös Zoltán javaslatára úgy döntöttek, szombat lévén ma már nem mennek, hanem majd hétfőn Ert-

sey, aki személyesen is ismerte Perbirót, egyedül a többi között, fölkeresi s elintézi. Később Lőkös Zoltán őszintén elmondotta nekem, hogy azért beszélte le a többit is, mert nem mert fölmenai a város házára: félt, hogy Kováts József meglája és letartóztatja.

A lépcsőházban még sokáig beszélgettünk, főként Fábriánról s általában a jobbratolódás veszélyéről, melyről főleg Ertseyt kellett meggyőznöm, meggyőznünk, mert a többiek ebben egyet értettek velem. Ekkor mondtam azt az ongunyának is ható, de a politikai viszonyokat is jellemző szavakat, hogy hovatovább már én, a "csen-dőrfattyu" /ad analogiam "kulkfattyu"/ is "tul baloldali" leszek egyeseknek, mert együttműködtem a kommunistákkal, s mert szocialista vagyok. Ostáth is, Lőkösök is brósitették, hogy valóban, most én és mi a hozzá hasonló mentalitású emberek tehetnek sokat a haladás érdekében, mert ők, a volt MDP-tagok bizonyosfokig elvesztették a hitelüket, nem biznak bennük az emberek.

Szombat délután otthon voltam. Még szeptemberben megkértem Karácsonyi Bélát, hogy írjon ismertetést a Tiszatájba Bónis György I. István király c. új könyvéről. Most felhívtam Karácsonyit telefonon, megkérdeztem, megkapta-e a könyvet, elolvasta-e s megírta-e a cikket, úgy, hogy hétfőre reggel bejuttathassa hozzám, mert nemsokára nyomdába kell adni a Tiszatáj 6. számát. /Akkor még úgy volt, hogy az aradi irók december elején viszonzozzák a mi októberi látogatásunkat, s akkorra akartuk megjelentetni az utolsó számot. Később ez karácsonyra toldott, majd még később úgy terveztük, hogy legalább 1957 márciusára, a Tiszatáj fennállásának 10. évfordulójára, vagy áprilusra, Juhász Gyula halála 20. évfordulójára jelentessük

A Történelmi Intézetben őrzött eredeti iratok másolat.

meg./ Karácsonyi Béla megígérte. E jelentéktelen epizódot azért tartom szükségesnek most fölhozni, mert Petrováczt sértődött fecséje miatt az a vád is ért /márciusban/, hogy én azokban a napokban a kommunistákat ki akartam rekeszteni a szerkesztőbizottságból s egyedül akartam kezembe venni a Tiszatájat. Ennek a Lódi által fölkapott és terjesztett hírnak alapja annyi volt, hogy délután fölhívott telefonon Petrováczt is, s többek között elmondta, hogy járt bent nála valami környéki fiatal pedagógus, aki nagyhangon követelte, hogy a kompromittált írók távozzanak és a Tiszatájat adják át neki és társainak. Nevetve mondtam Petrovácznak, hogy ehhez még nekünk is lesz szavunk. /Azt is említette, hogy az illető azzal a szándékkal távozott, beszél Madácsyval is. Nem tudom, fölkereste-e./ Ugyanakkor viszont, apropóként bejelentettem, hogy szó van arról, január elsejétől elkerülök a könyvtárból az irodalomtörténeti intézethez, több szabad időm lesz, ha tehát az írócsoport fenntartja azt a júliusi szándékát, hogy engem választ felelős szerkesztőnek /amit akkor nem tudtam elfogadni/, most elfogadhatom. Azt is javasoltam egyébként, mondtam Petrovácznak, hogy a vers-szerkesztő ne ő /Petrováczt/ és Németh Ferenc legyen /mindkettő gyakorló költő, aki szükségképpen elfogult más költők iránt/, hanem pártatlan kritikus, Vajtai István, aki egyébként is az írócsoport vers-lektora. Ez, gondolom, megsértette Petrováczt /aki eddig a felelős szerkesztői tisztet s a vele járó honoráriumot birtokolta/, s ezt igyekezett később úgy kifogtatni /sajnos, nem jóindulattal/, hogy én "kommunistákat" akartam kirekeszteni a szerkesztőbizottságból. Ha így lett volna, akkor is először talán a Nacsády József távozását kívántam volna, az, aki a József Attila-vitában Lódiék biztatására igen csunya támadást intézett ellenem, akivel azóta is feszült viszonyban voltam, nem pedig Petrováczt, akivel semmi érdekellentétem nem volt, s bár különösképpen barátok sem voltunk, de a IX. kongresszus óta az élén

V-4587

45

láttam minden irodalompolitikai megmozdulásnak; még kevésbé Németh Ferencét, akit éppen a szektás tulzók bírálta, s aki szemben állott a dogmatizmussal, s aki velem együtt ma letartóztatásban van. Másrészt, ha én a kommunisták ellen lettem volna, nem kértem volna éppen november 3-án délután Karácsonyi Bélát, aki szektásságáról közismert és igen népszerű volt, s akinek magatartásával sokban én sem értettem egyet, hogy írja meg a cikket az adott körülmények között is. Sőt, volt bennem, emlékszem, valami olyan elégtétel-féle is, amikor Karácsonyi Bélával beszéltem, hogy én azért is, most is főként az álláspontomat, hogy veled iratom meg a könyvismertetést, még ha esetleg ez nem lesz népszerű is, mert én becsülöm mindenkinek az elvi álláspontját /a tudományban leginkább/, még ha nem is értek vele tényleg egyet.

November 3-án este zajlott le még a Kövesdyvel való telefonbeszélgetés is, melyet már említettem. Másnap reggel én is a rádióból tudtam meg az eseményeket. Ujságot nem láttam, nem tudtam, bár valószínűnek tartottam, hogy megjelent a cikkem, de mindenesetre igen megijedtem, amikor délelőtt 9 tájban telefonon kerestek a "nemzetőrségtől". Rögtön azt hittem, a cikkem fölbőszítette a szegedi vezetőséget, s mivel sokban érveket ad /a Kádárék által rádióon sugárzott fölhíváshoz hasonlókat/ a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány és hívei kezébe, tényleg kitelefonáltak értem, bigyennek be, s míg van idejük, felelősségre vonnak. Később derült ki, hogy a motorkerékpáronra lett volna csak szükség.

A november 4-é utáni helyzet váratlanul ért. Kádár János november 2-i és 4-i nyilatkozatai közötti ellentmondást nem tudtam megérteni. A frontok összekuszálódtak, nem lehetett tisztán látni. Az ellenforradalmi veszélyt láttam, de úgy véltem, a munkásságot kellett volna fölfegyverezni, s akkor egyszeriben tiszták lettek volna a frontok: ki van velünk, ki ellenünk. A szovjet csapatok jelenléte, véltem, megakadályozza a frontok tisztulását. Habár polgár-

Látta Szabolcsi arcán a meglepődést, hogy "most valami összeesküvé-
vést lepleztem le", annál szívélyesebben marasztaltam, de ő azért
sem maradt. Eltávozott és tüstént elhíresztelte, hogy nálam "az ért-
elmiségi ellenállás" szervezkedik./Kiss Lajos ott maradt, ő a ta-
nuja, hogy ilyesmiről szó sem volt./ Amint ez tudomásomra jutott,
fölvittem Nagy Istvánt a szerkesztőségbe, s kértem, mondja meg,
honnam ez a kacsa, amely nekem még kellemetlenséget okozhat. Azt
felelte, ezt ő tréfásan hallotta, s természetesen nem hiszi el, nem
is adja tovább.

Szabolcsi és Lódi pletykáim kívül Petrovác z említett
fecsegése is hozzájárulhatott a tények eltorzításához. A tények
pedig csupán abból állottak, hogy mint egész Magyarországon minden-
ütt, főként értelmiségi körökben, vitattuk az eseményeket. Azt nem
tagadom, hogy bírálta a kormány, nem értettem egyet sok dologgal:
a szovjet csapatok november 4-i beavatkozásával, a Nagy Imre menek-
dékjoga körül fölmerült jugoszláv-magyar nézeteltéréssel, a több-
pártrendszer kérdésében, amnesztia kérdésében mutatkozott vissza-
kozzal s. i. t.

Hatott rá továbbra is a Magyar Írók Szövetsége állás-
foglalása is, melyet hozzá k Petrovác z, aki ezekben az időkben több-
ször volt Pesten a szüleinél, közvetített hozzánk. Így ő hozta de-
cember közepén a "Gond és hitvallás" című irást is, amely később
a szövetség december 28-i határozata lett. Amikor a közgyűlés lezaj-
lott, eljött hozzám Ertsey Péter és Nagypády József - mindketten ma-
raderesjogu tagok, jelen voltak - és beszámoltak a közgyűlés le-
folyásáról. Kétségtelen, mi is egyetértettünk a határozattal. Petro-
vác z január elején jött haza, s akkor volt szó, hogy összehívja a
közgyűlést, amely állást foglal a központ határozatával kapcsolat-
ban. Én január 10-e körül Osváthtal TTIT ügyekben Pesten voltam,
amikor összehívták az írócsoport vezetőségi ülését. Hazajövet, már a
Írószövetség önkormányzatának fölfüggesztése után, az utcán, Somfai tő

V-145871

48

tudtam meg, hogy a vezetőség úgy döntött, nem hívja össze a közgyűlést.

A Tiszatájjal kapcsolatban decemberben egyszer összehívtuk a szerkesztőbizottságot, de ezen éppen Petrováz nem jelent meg, így az ülést nem tartottuk meg. Egyébként is, mivel sem lapengedély, sem anyagi bázis nem volt, nem látszott lehetőségre a lap megjelentetése, így folyton halogattuk a teendőket. A lapengedély ügyét Ertsey intézte, illetve tőle tudtam, hogy neki Pesten azt mondták, majd központilag kapja az Írószövetség összes lapjai részére az engedélyt. Ettől függetlenül, úgy tudom, megpróbálták külön is kérni. Engedély nélkül a nyomda a kéziratokat sem fogadja el, így természetesen az "illegális Tiszatáj" megjelentetéséről szóló vád, melyet Szabolcsi velem kapcsolatban cikkében írt, nem egyéb az ő és Lódi koholmányától.

Összegezve a dolgokat, úgy látom az előbbiek szereplhetnek vádként ellenem:

1./ Apám csendőr volta, osztálydegen származáson. Az apja foglalkozását senki sem választja meg. Mindig büszke voltam arra, hogy haladó, baloldali gondolkodáson éppen ennek ellenére alakult ki, hogy tehát nem határozta meg felfogásomat. Ha meghatározta volna, akkor nem a népi írók pártját, a parasztpártot, a szegényparasztpártot pártját, hanem legalábbis a kisgazdapártot szerveztem volna!

2./ 1950-es "titeizmuson". Nem voltam kommunista, tehát "titeista" sem lehettem. Kétségtelen, egy némely dologgal a "jugoszláv ut" tekintetében rokonszenveztem, de nem is ismerhettem annyira a jugoszláv viszonyokat, hogy azokról ítélnem volna. Bizonyos, hogy a jugoszlávokra /Titora, Kardeljre, az újvidéki rádióra/ való fokozottabb figyelmem sokban hozzájárult ahhoz, hogy november-december folyamán eltérő legyen a véleményem a Kádár-kormányétól.

3./ A Nemzeti Parasztpárt szervezésében én az okt. 31-i helyzet legbaloldalibb pártjának szervezését, a szocialista vívmányok megvédésének lehetséges útját láttam. Csepri József, a

Délmagyarország munkatársa, aki szintén jelen volt az alakuló

ülésem, később egy újság cikkben ugyanezzel indokolta, miért állt a parasztpárt mellé akkor. Ha a pártszervezés most büncselekménynek számít, akkor elsősorban az arra fölhevít kiadót, Erdei Ferencet kellene bíróság elé állítani. Erre azonban aligha kerül sor: Erdei Ferenc ma is képviselő, cikkeket ír a Népszabadságba, fontos mezőgazdasági tudományos intézet igazgatója.

4./ A november 4-i cikk. Kellően megokoltam már, milyen ihleő forrásaim voltak: Kádár János, Németh László cikkei. Ha az én cikkem izgató, az övéké sem különösebb, noha egyikük az ország mai miniszterelnöke, a másik az idén Kossuth-díjjal jutalmazott író. Még csak annyit: a lap ugyanama szándékkal jelent meg István cikke, amelyet élesen megbírált 1957. július közepén a Népszabadság, uszító jellege miatt. Pár nap múlva az MSZMP szegedi bizottsága megvédte Nagy István, mondván, hogy azokban a zavaros napokban a Népszabadságban is jelentek meg ellemondó cikkek, nem lehet tehát felelőssé tenni Nagy Istvánt sem. Ha egy kommunista újságíró, aki a párt közvetlen irányítása alatt működik, olyan cikket írhatott akkor, s ma a lap vezetője lehet, aligha lehet egy az övéénél sokkalta pozitívabb cikk íróját - az igazság mértékével - felelősségre vonni.

5./ November 4-e utáni magatartásom. Ez kétségtelenül olyan, amely bizalmatlanságra adott okot velem szemben. Fölhoztam azonban azt a számos okot, amely még a kommunisták tisztánlátását is megzavarta. Ha mindazokat, akik MDP tagok voltak és nem léptek be az MSZMP-be, megkérdeznék, mi tartja vissza őket a pártba lépéstől, ezek kifejtésük /illetve decemberben kifejtették volna/ aggályaikat nézeteiket, valószínűleg ugyanugy lehet tartóztatni, mint ebben. Nem hiszem, hogy barát i vitatkozást, a dolgok tisztábban látásáért folytatott elvi beszélgetést - büncselekménynek lehetne tekinteni. Ha én álláspontomat nyilvános helyen, gyűléseken hirdetem volna, izgatást követtem el. Azzal azonban, hogy hol ezzel, hol azzal - köztük MSZMP-tagokkal - beszélgettem, vitáztam, érveltem, nem kö-

vettem el izgatást. Gyanút ébreszthettem magam iránt, bizalmatlanságot, de ezért, úgy hiszem, a fél éves őrizettel már megbűnhődtem.

Tévedtem, de bűncselekményt nem követtem el. Ha módot kapok rá, munkámmal bizonyítom, hogy a szocializmusnak változatlanul hűve maradtam.

Szeged, 1957. augusztus 27-én.

Péter László
Dt. Péter László

A Történelmi Archivár által felvéve
Szegedi Történelmi Múzeum

81

51

V-145871

Szeged, 1957. augusztus 27-én.

[1957. szept. 2.] 8.

BM. Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztály.

A Történelmi Hivatalban őrzött
kéziratokról készült másolat.

J e g y z ő k ö n y v
Dr. Péter László kihallgatásáról.
Szeged, 1956. szept. 2-án.

[7]

Dr. Péter László
1926. I. 21, Jánoshalma
Cselenák Ágnes
tud. kutató
Egyetem.
büntetve nem volt
Szőreg, Szekfű u. 21. sz.

C. Székelyi Zoltán
1999. 336-340.

Kérdés: Ön mint a "Tiszatáj" szerkesztő bizottságának tagja kikkel dolgozott együtt, hol tartottak megbeszéléseket és azon ki elnökölt?

Felelet: A "Tiszatáj" szerk. bizottságában együtt dolgoztam Petrovác István szegedi lakos felelős szerkesztővel, Németh Ferenc szegedi lakos szerk. bizottsági tag, Nacsády József szegedi lakos szerk. bizottsági tagokkal, valamint Lékó Zoltán szegedi lakos technikai szerkesztővel.

Munka megosztás volt a szerkesztő bizottságban: Petrovác István és Németh Ferenc a vers anyagot szerkesztette, Nacsády József a szépirodalmi és prózai részt, én pedig a tudományos és prózai részt. Én ebben a szerkesztő bizottságban egy szám, az 1956 évi 5-ik szám szerkesztésében működtem. Ez a szám 1956. okt. 19-e körül jelent meg. A szerkesztő bizottságnak egy ülése volt szeptember első felében, Petrovác elnökölt. Az összejövetelt az írócsoport helyiségében Szeged, Horváth Mihály utca 3 szám alatt tartottuk.

Ezt követően 1956. november végén vagy december elején szintén összejöttünk Petrovác és az én kitérványomra az egyetemi könyvtárban, ahová Petrovác István nem jött el. Petrovác távollmaradását azzal indokolta, hogy ugyanabban az időben a tanácsházára hívták, ezért nem jelent meg. E szerkesztő bizottsági ülésen az 1956 évi 6-ik szám kiadását beszéltük volna meg. Az ülés Petrovác István meg nem jelenése miatt elmaradt.

Az összejövetelünket megelőzően arról tárgyaltunk egymással, hogy a lap engedélyt, hogyan szerezzük meg, valamint megvan-e az anyagi fedezés a nyomtatás költségeire. Arról nem volt szó, hogy az új számban milyen irányvonalat képviseljünk.

V-145871

16. szept. 1957

4

9

En hozzám a 6-ik számhoz befutott anyag már 1956. október 23-a előtt nálam volt, ami politikailag közömbös irodalom történeti stb. irásmű volt.

Kérdés: Milyen céllal akarták az ellenforradalom leverése után a "Tiszatáj" című folyóiratot megjelentetni?

Felelet: Célunk az volt, hogy csonka évfolyam ne legyen: ugyanis a "Tiszatáj" kéthavonta jelent meg és ez a 6-ik szám kiadása tette volna teljessé az évi munkánkat. Ezen kívül vártuk az aradi irok viszontlátogatását december elejére és mivel hoztunk tőlük verseket azzal, hogy leközzöljük a "Tiszatáj"-ban, szerettük volna, ha megérkezésükig ez nyomtatásban megjelent volna. A másik cél pedig az volt, hogy 1957. márciusában a "Tiszatáj" kiadásának 10-ik évfordulójára tudjuk megjelentetni az elmaradt számot.

Kérdés: Az októberi ellenforradalmi események alatt a szerk. bizottság tagjaival hol, mikor és milyen beszélgetést folytatott?

Felelet: Az ellenforradalom ideje alatt Petrovác Istvánnal találkoztam 1956. okt. 30-án a szegedi írócsoport helyiségében. Itt történt a megválasztásom az írószövetség részéről a "nemzeti bizottság"-ba. Emlékeztem szerint maga Petrovác javasolt küldötnök. A közgyűlést maga Petrovác István hívta össze, bár a közgyűlésen csak kb. 15-en jelentünk meg. E 15 fő közül emlékszem Petrovác István, Ertsek Péter, Könyves Mádics László főisk. docens, Bómfai László ált. isk. tanár nevű személyekre. Ott volt vendégként Vidor Miklós író és felesége. Küldötnökként meg lettünk választva: Petrovác István, Ertsek Péter és én. Feladatunk lett volna, hogy az írókat képviseljük a "nemzeti bizottságban". Én felszóltam, hogy annál is inkább be kell menni a "nemzeti bizottság"-ba, mert már előzőleg hallottam, hogy erősen jobboldali elemek vannak a "nemzeti bizottság"-ban. 1956. november 3-án Petrovác Istvántól megtudtam, hogy ő már előzőleg önhatalmúlag dr. Fábian Ferenc újságírónak és Kovács Józsefnek papírt adott arról, hogy dr. Fábian Ferencet és Kovács Józsefet delegálják az írók részéről a "nemzeti bizottság"-ba. Én a megbízásom alapján egy ízben voltam jelen a "nemzeti bizottság" ülésén, 1956. okt. 31-én délután. E gyűlésen József István beszámolója szerepelt a budapesti helyzetről, majd Halász honv. hdgy. számolt be a nemzetőrség szervezéséről. Dr. Perbiró pedig sürgős javaslatként hozta elő, hogy a szegedi újság nevét "Délmagyarország" nevére meg kell változtatni. A javaslatot vita követte. A hozzászólók támogatták a lap nevének megváltoztatását "Délmagyarországról" "Szeged Népe" névre. Én egyedül foglaltam állást a régi név meghagyás mellett, de a jelenlévők lehurrogtak. Ezt követő szavazás után elmentem és én többet a "nemzeti bizottság"-ban nem voltam.

November 3-án délután telefonon beszélgettem Petrováccal. Ő hívott fel és mondotta, hogy járt nála egy vidéki pedagógus, aki kijelentett, hogy át akarják venni tőlünk a "Tiszatáj" szerkesztését. Én Petrovácnak mondottam, hogy erről szó nem lehet. Ugyanezen a telefon beszélgetéskor alkalmával mondottam, hogy én javasolni fogom, hogy a vers-szerkesztés Vajta István kezébe adják, azért, hogy nem tartom helyesnek, hogy a versekről két gyakorló író döntsön. Vajtai mint kritikus egyébként is

W. W. W.

az írószövetség vers lektora. Itt említettem meg, hogy tekintve 1957. januárjától helyzetemben kedvező fordulat lesz, mivel az egyetemre kerülhetek és el tudom vállalni a felelős szerkesztői beosztást is. E telefonbeszélgetés alkalmával mondotta nekem Petrovác, hogy valahonnan felszólítást kapott, hogy a "sztálinistákat" távolítsák el a szövetségből. Ő hozta javaslatba Karácsonyi Béla egyetemi docens, Székely Lajos egyetemi docens, Kiss Lajos tanár, Kerényi György tanár szegedi lakosokat, akik az írószövetség szegedi csoport tagjai voltak. Én Kiss Lajos kizárását határozottan ellenéztem, míg a többiek kizárásával a magam részéről egyetértettem. Petrovác akkor úgy mondotta, hogy ezek nevei holnap meg fog jelenni a sajtóban.

Kérdés: Kikkel beszéltek meg ezen újabb szám kiadását, és milyen összeállításban? Hol történtek megbeszélések, hogyan folytak azok le?

Felelet: Egyéni beszélgetések folytán tisztázódott, hogy a szerk. bizo-
ság valamennyi tagja, így én sem értettem egyet a Kádár kormány
több intézkedésével, ezért úgy határoztunk, szintén egyéni beszélgetés-
ken, hogy az új számban olyan anyagokat közlünk le, amely nem jelenti
a kormány támogatását, de ellene sem tesz semmit. Az én szerkesztésem-
hez tartozó anyagok semlegesek voltak. A többi szerk. társaim an-
előttem ismeretlen.

A már említett november végén, vagy december elején sikertelen gyű-
lésen kívül semmiféle csoportos megbeszélésünk nem volt. Ezt köve-
tően a "Élszótáj"-ra vonatkozó beszélgetéseink egyénileg történtek.

Kérdés: Előbbi vallomásaiban Ön említést tett arról, hogy a munkás -
paraszti kormány megalakulásával és intézkedéseivel nem értett egyet.
Miért nem értett egyet az intézkedésekkel, melyek voltak azok az
intézkedések? Ki nem értett ugyancsak hasonló elgondolások alapján
a kormány intézkedéseivel egyet?

Felelet: Nem értettem egyet az ellenforradalomnak azoviet arókkal
vált leverésével, úgy értem, hogy a magyar munkásság felfegyverzés-
ével kellett volna az ellenforradalmat leverni, még ha esetleg
polgárháborúra került is volna sor. Akkor, abban az időben nem gon-
doztam arra, hogy ez a polgárháború nagyobb véráldozattal járna, de
ma már látom, hogy a szovjet csapatok beavatkozása nélkül a kelet-
kezett véráldozatnál sokkal nagyobb lett volna polgárháború esetén.

Nem volt előttem világos a Kádár kormány létének jogszerűsége. Én a
Nagy Imre kormányt ismertem el törvényesnek. Nem tiltakoztam az
ellen, hogy Nagy Imre az ENSZ. csapatokhoz fordult segítségért.

Nem értettem azzal sem egyet, hogy a Kádár kormány az ellenforradalom
leverésére szovjet csapatokat vett igénybe.

Nem értettem egyet Nagy Imre értékelésével sem, az értékelés fokoza-
taival. Pl. előbb csak "megtévedt gyenge kezű ember" majd aki az
ellenforradalom kezére játszik és áruló. Én a kommunista párt azon
szárnyával szimpatizáltam, melyet Nagy Imre képviselt.

KWT:W

Nem értettem egyet azzal, hogy a több pártrendszer kérdésével viszkozás történt, de azzal sem értettem egyet, hogy a novemberben leváltott "szálinisták" vissza kerültek funkciójukba, mintegy igazolásul a szektáns nézetek helyességéeként. Ugy érzem, ez volt a legdöntőbb abban, hogy a Kádár kormány politikai vonalvezetésével nem értettem egyet.

1956. nov. 4-e után e kérdésekről kifejtettem nézeteimet baráti körömhöz tartozó személyekkel és néhány egyetemi könyvtárbeli kartársammal. Így Keserű Bálint aspiráns, Lőkös Zoltán újságíró, Ókrös László tanár, Kiss Lajos tanár, Székely Lajos egyetemi docens, Boday Pál könyvtáros, Molnár István könyvtáros, Ertsey Péter könyvtáros, Osváth Béla aspiráns, Giday Kálmán tanár, Petrovác István író-csoport titkárával.

Saját magam értékelése szerint sem segitettem elő a fenti témájú beszélgetésekkel nézeteim kifejtésével a konszolidációt és a kormány erősödését. A felemlített személyeknek nézetel - kivéve Keserű Bálintot, Székely Lajost, Kiss Lajost és Lőkös Zoltánt - többnyire az én nézeteimmel azonos álláspontjuk volt.

Összefoglalás: Kihallgatását félbe szakítom, a jkv-et lezárom.

Jegyzőkönyvem az igazat tartalmazza, melyet elolvasás után aláírással is megerősíték.

Felvette:

Töröcsik István
Töröcsik István ny. főigazg.
vizsgáló.

Peter László
dr. Peter László
gyanusított.

BM. Csongrádmegyei Rendőrfőkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya.

Szám: ...../19.....

Tanúkihallgatási jegyzőkönyv

Készült 1957 évi szept. .... hó 10. .... napján a ..... Szeged .....
ker. Kossuth Lajos sgt. .... utca 24. szám II. .... emelet
38. .... ajtó alatti helyiségben.

A tanú (neve, szül. éve és helye, foglalkozása, lakása):

Kiss Lajos

A gyanúsítotthoz, valamint az ügyben egyébként érdekeltékhez való viszonya: .....
érdektelen.

Az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekmény következtében kárt szenvedett-e? .....

nem.

(A tanúkihallgatásnál figyelemmel kell lenni a BP. 55. és 56. §-aira. A BP. 57. §-ában foglaltakra figyelmeztetni kell a tanút, és mind a figyelmeztetést, mind a tanúnak idevonatkozóan tett nyilatkozatát be kell jegyezni.)

A tanú — törvényes jogaira, valamint a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetés után — vallomását az alábbiakban adja elő:

Felelet: A figyelmeztetést megértettem. Előadni kívánom, hogy 1957 febr. 21-én felvett jegyzőkönyvem sok igazat tartalmaz, azonban pontosan nem a reális valóságot adja.

Kérdés: Mióta ismeri Ön dr. Péter Lászlót és mit tud politikai magatartásáról?

Felelet: 1949-óta ismerem, akkor mint tanársegéd volt a Nyálvtudományi Intézetben. 1949 vagy 1950-ben elbocsájtották őt bizonyos politikai okok miatt. Én akkor úgy értesültem, hogy Titóista nézetekkel szimpatizált. Egyideig a maki múzeum igazgatója lett, majd az egyetemi könyvtárban mint tudományos kutató dolgozott. Itt a könyvtárban és az írószövetségben ismertem meg közelebbről. 1956. nyaráig oszondha és rendszeresen dolgozott nem politizált. /: A különös számomra az volt, hogy ő két olyan költő művével kapcsolatosan folytatott kutató munkát, akik a munkás osztály költői voltak — Juhász Gyula és József Attila — ez a munkája országosan is értékes, úgy tudom Révai Józsefnek is szolgáltatott anyagot.

R. D. - 1. (Tanúkihallgatási jegyzőkönyv.) — Tancsics-nyomda, 559.

Készült 1957 évi szept. ....

Kossuth Lajos sgt.

V-145/87 ..... ajtó alatti helyiségben.

Péter Lászlóról tudtam, hogy nem kommunista. Politikai felfogásával 1956. augusztus, illetve a nyári és az őszi hónapokban ismerkedtem meg közelebbről. Ugynevezett polgári demokratikus nézeteket vallott, ezekben a nézetekben fanatikusam hitt. Ezeket a nézeteit különösen a Nagy Imre kormány hatalomra jutása után határozta meg határozottan. Véleménye szerint a Nagy Imre kormány abban az esetben ha sikerült volna a hatalmat kézben tartania, elejét tudta volna venni a fehérterroznak és a kommunista üldözésnek.

Politikai felfogásának megfelelően a "demokratikus társadalmi" rendet nem a kommunisták vezetésével képzelte el, hanem a polgári demokratikus erők irányításával. A kommunistákkal való politikai együttműködést nem tagadta. Többször kijelentette, hogy a fasizmussal és a fehérterrorral nem ért egyet, de ugyanakkor nem sikerült őt meggyőzni, arról hogy az ő polgári demokratikus elképzelései Magyarországon már nem valósíthatók meg, hogy lényegében ő olyan ügyet szolgált tük, amely ut a fehérterrorhoz - fasizmushoz.

1956. nov. 4-e után amikor a szovjet csapatok leverték az ellenforradalmat Magyarországon Péter László az vallotta, hogy a magyar nép elvesztette a függetlenségét és annak a lehetőségét, hogy demokratikus államrendet teremtsen.

1956. nyarán a szegedi írószövetségben viták folytak politikai és az irodalmi helyzet tisztázása érdekében. Ezekben a vitákban Péter László passzív volt, valamint a József Attila vitán is passzívan viselkedett, mindössze egy-két közbeszólása volt. Arról hallomásból tudok, hogy mint a "Tiszatáj" szerkesztő bizottságának tagja olyan "Tiszatály" számot akart szerkeszteni, amelyben politikai nézeteiket akarták kifejezni. Hogy ennek a számnak volt-e konkrét anyaga azt nem tudom. Emlékezetem szerint a fentiekről Székely Lajos, és Petrovics István beszéltek nekem.

1956. október elején az írószövetségből kiszorították a kommunistákat az irányítást és szerkesztés munkájában már nem vehettek részt. Azokat akik kommunista nézeteiket hangoztatták üldözték és támadták. Engemet is igyekeztek hátrába szorítani és felelőségre vonással is megfenyegettek. Feltettem a kérdést Péter Lászlónak négyesemközt beszélgetés során, hogy egyet ért-e ezzel a kommunista üldözéssel. Ő kijelentette, hogy nem minden tekintetben ért egyet és hogy hajlandó engem a sajtó nyilvánossága előtt megvédeni. - Meg kell jegyezni hogy Péter Lászlóhoz sem baráti, sem elvbaráti kapcsolat nem fűz. Péter Lászlónak ezt az ajánlatát nem fogadtam el, mivel úgy gondoltam, hogy az a vád azivel engem illettek többi kommunista elvtársamra is vonatkozik.

Kérdés: Mikor, hol kik előtt folytatott dr. Péter László kormány és Szovjet ellenes propagandát?

Felelet: Péter László előttem kormány és Szovjet ellenes kijelentéseket nem tett. Egy alkalommal beszélgettem vele (1956. okt. végén) és ő meglátta, hogy Sztoljisztoj egyik művét hordom magammal és erre kijelentette, hogy neki ebben az időben és idegállapotban nem volna kedve orosz irodalmat olvasni.

Tudomásom szerint József Attila egyik kitételével kapcsolatban, melyben fasiszta kommunizmusról van szó Péter Lászlónak sajtó vitája volt Szabolcsi Gáborral - ? -

14.
Eredeti felvételben őrzött
III. tétele alapján
1994.

Kérdés: dr. Péter László, mint a "Tiszatáj" szerkesztő bizottsági tag, milyen kormány és Szovjet ellenes cikkeket akart megjelentetni a "Tiszatáj" folyóiratban? Kik tudnak erről és megvannak-e a kéziratok?

Felelet: Nincs tudomásom arról, hogy konkrétan milyen cikkeket és műveket akartak megjelentetni, hallomásból értesültem arról, hogy egy ilyen szám készül. Erre a kérdésre legilletékesebb választ adni Petrovácz István aki akkor e lap szerkesztője volt.

Kérdés: dr. Péter Lászlónál mikor, kik, milyen céllal jöttek össze, miről volt ott szó. Milyen kormány és szovjet ellenes megnyilatkozások történtek?

Felelet: Arról van tudomásom, hogy a könyvtárban többen felkeresték Péter Lászlót és úgy tudom, hogy egyideig rendszeresen össze jöttek nálla Bodai Pál, Molnár István, Ökrös László, Ertsey Péter, Gidai Kálmán és Vég Joachim akkor szegedi lakosok. Én úgy értesültem, hogy ezek a személyek a politikai helyzetet vitatták meg. Hogy a lakáson össze jöttek-e erről konkrét tudomásom nincs. - Jó lehet erről is beszéltek a városban. -

Péter Lászlóval történt beszélgetésem alkalmával arról győződtem meg, hogy ő a Kádár kormányt nem tartja törvényes kormánynak, ellenben úgy látta, hogy a Nagy Imre kormány a nép bizalmát élvezzi és ezt Péter ki is fejtette.

Kérdés: Van-e még más elmondani valója az ügyel kapcsolatban?

Felelet: Igen van. Az a véleményem Péter Lászlóról, hogy véleményeit mindig határozottan hangoztatta. Az a politikai szerep, melyre vállalkozott az adott helyzetben igen veszélyes szerep volt. De ugyanakkor tisztázni kell azt is, hogy ő mint igen sokan úgy nevezett demokratikus ilúziók megszállója volt. Ezt a tényt azért látom szükségesnek leszögezni, mert véleményem szerint vele kapcsolatban nem fasiszta nézetekkel állunk szembe, hanem olyan demokratikus politikai ilúziókkal amelyek végső soron mégis támogatták a fehérterrort és végső értelmük a politikai restauráció volt.

A fentiekén kívül más elmondani való nincs, jegyzőkönyvem az igazságot tartalmazza, melyet előolvasás után aláírással is megerősíték.

Felvette:
Töröcsik István raj. indy
vizsgáló.

15

M. Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság Politikai Nyomozó osztálya.

Zám: ...../19.....

Öröktől
1994.
másolat

Tanúkihallgatási jegyzőkönyv

Készült 19. 57 évi ... szept. .... hó ... 25. ... napján a ..... Szeged .....

..... ker. Kossuth. L. sgt. .... utca ... 24 szám ... III. emelet

..... ajtó alatti helyiségben.

25.

A tanú (neve, szül. éve és helye, foglalkozása, lakása): .....

Lőkös Zoltán

A gyanúsíthatóhoz, valamint az ügyben egyébként érdekeltékhez való viszonya: .....

érdektelen.

Az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekmény következtében kárt szenvedett-e? .....

nem.

tanúkihallgatásnál figyelemmel kell lenni a BP. 55. és 56. §-aira. A BP. 57. §-ában foglaltakra figyelmeztetni kell a tanút, és mind a figyelmeztetést, mind a tanúnak idevonatkozóan tett nyilatkozatát be kell jegyezni.)

A tanú — törvényes jogaira, valamint a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetés után volleméért az alábbiakban adja elő.

Kérdés: Mondja el, hogy dr. Péter Lászlót mióta ismeri és mit tud politikai magatartásáról?

Felelet: Dr. Péter Lászlót gyerekkorom óta ismerem, mivel iskola társak voltunk. Igen sokat dolgoztam vele együtt az egyetemi diákmozgalmakban a felszabadulás után. Ezekben az időkben dr. Péter László az ugynevezett népi irányzatot képviselte/népies írók./ A társadalommal szembeni szilárdsága különböző szakaszokon ment keresztül azonban soha sem tudta levetkőzni bizonyos idealist nézeteit.

A Nagy Imre kormány megjelenésekor általában a beszélgetések alkalmával egyetértett a Nagy Imre kormánnyal, annak programjával. A több pártrendszer megjelenésekor belépett a Parasztpárt, illetve a Petőfi pártba, amelynek szervező titkára lett. Ezen párt szervezésében kisebb agitációban lépett.

0-3. (Tanúkihallgatási jegyzőkönyv.) — Táncsics-nyomda. 539.

Készült 19. 57 évi ... szept. .... hó ... 25. ... napján a ..... Szeged .....

1956. november 4-e után mikor megszűnt a több pártrendszer dr. Péter László továbbra is a több pártrendszer híve volt és ezt baráti körben hangoztatta is.

1956. november 4-e után azt a nézetet vallotta, hogy a szovjet csapatok beavatkozása helytelen volt, mert megakadályozták Magyarországon a további demokratikus kibontakozást.

Kérdés: Mondja el, hogy dr. Péter László mint a "Tiszatáj" szerkesztő bizottsági tag, milyen kormány és szovjet ellenes cikkeket akart megjelentetni a "Tiszatáj" folyóiratban?

Felelet: Dr. Péter László 1956. november 4-e után tett nekem említést arról, hogy jó lenne ismét megindítani a "Tiszatáj" című folyóiratot, de ezzel kapcsolatban nekem kéziratot nem mutatott.

1956. november 4-e után dr. Péter László a Kádár kormányt nem ismerte el és "Nagy Imre kormányt" tartotta törvényes kormánynak és azt hangoztatta, hogy ez a kormány élvezi a nép bizalmát. Ezen nézeteket 1956. december végéig hangoztatta.

Kérdés: Van-e még más elmondani valója az ügyel kapcsolatban?

Felelet: Elmondani kívánom, hogy az ellenforradalom előtt haladó szelleműnek és utitársnak tartottuk és ismertük. Az ellenforradalom leverése után azonban az elenkezőjét állapítottuk meg, melynek következtében a baráti kapcsolatok is mindinkább lazultak, dr. Péter László és közötttem valamint a többi haladó gondolkodásuak között.

Fentiekén kívül más elmondani valóm nincs, a jegyzőkönyvem az igazságot tartalmazza, melyet elolvasás után hh. aláírok.

Felvette:

Maglócz József
Maglócz József rny. fhdgy.
vizsgáló.

tanu.

17.
A Törvénnyel Hivatalban őrzött eredeti iratból készült az 1994. évi XXIII. tv. 25/G. § alapján minimizált másolat.

B. M. Csongrádmegyei Rendőrfőkapitányság Vizsgálati osztálya.

Szám: ...../19.57.

Tanúkihallgatási jegyzőkönyv

Készült 19.57. évi szeptember hó 30. napján a fenti szerv hivatalos helyiségében.

..... utca ..... szám ..... emelet

..... ajtó alatti helyiségben.

A tanú (neve, szül. éve és helye, foglalkozása, lakása):

Ökös László

A gyanúsítotthoz, valamint az ügyben egyébként érdekelttekhez való viszonya:

..... érdektelen.

Az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekmény következtében kárt szenvedett-e?

..... nem.

(A tanúkihallgatásnál figyelemmel kell lenni a BP. 55. és 56. §-aira. A BP. 57 §-ában foglaltakra figyelmeztetni kell a tanút, és mind a figyelmeztetést, mind a tanúnak idevonatkozóan tett nyilatkozatát be kell jegyezni.)

A tanú — törvényes joga ra, valamint a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetés után — vallomását az alábbiakban adja elő:

Kérdés: Mióta ismeri Dr. Péter Lászlót és mit tud politikai magatartásáról?

Válasz: Dr. Péter Lászlót gyermek korom óta ismerem mivel ő is Szőreg községbe való. Édesapja csendőr volt aki az 1930-as évekbe nyugdíjba ment. Baráti kapcsolatba álltam fent ígértével. Dr. Péter László igen korán megismerkedett a népi irokkal és műveikkel, amelynek alapján mutatkozott már 1945. előtt is nálunk a kisebb baloldali irányzat.

Dr. Péter László a felszabadulás után a parasztpártba lépett be amely pártban kisebb funkciót mint vezető szerepet töltött be. 1945.-ben az egyetemistáknak és főiskolásoknak a szegedi szövetségnek volt elnöke.

Az ellenforradalom előtti időkben Dr. Péter László igen sok újság cikket írt amelybe kifejtette, hogy a hagyományokat nagyobb megbecsülésbe kell részesíteni.

Elmondani kívánom, hogy 1955. év elején Vajtai István főiskolai tanár a tiszatáji folyóiratban megjelentett egy cikket melynek lényege az volt, hogy a felszabadulás utáni időkben a lírai költészet elmaradt a Magyar költészet általános színvonalától illetve a múltól. Vajtai István ezen cikkéért bírálatok érték valamint később alacsonyabb beosztásba került. Dr. Péter László az ellenforradalom előtti hónapokban nekem elmondotta, hogy Vajtai Istvánt rehabilitálni kell, mivel lényegében Vajtai Istvánal oggyetértett és tulzásnak tartotta Vajtai korábban történő elmarasztalását.

Dr. Péter László beszélt továbbá arról, hogy Vajtai István cikkének kapcsán korábban elbocsájtott Vajda László főiskolai tanár székvezető tanárt rehabilitálni kell.

Dr. Péter Lászlóval 1956. november 2.-án találkoztam amikor elmondotta nekem, hogy az irodalomtörténetben ötöt is megválasztották "forradalmi tanácsotagnak" és egy alkalommal ő is részt vett "a forradalmi nemzeti bizottság" ülésen a városházán. Ezen az ülésen a szegedi délmagyar napilapnak a nevének a megváltoztatása felett folyt vita és ő hozzá szollásába kifelytette, azt, hogy a szegedi napilap maradjon délmagyarország arravaló hivatkozással, hogy ez már igen régi és a hagyományokat tiszteletbe kell tartani. Továbbá helytelenítette Fábian Ferencet a szerkesztőség élén.

Elmondani kívánom, hogy Dr. Péter László nem értett egyet a Munkás Paraszt kormánnyal valamint a Szovjet csapatok beavatkozásával. Nekem beszélt arról, hogy ő helyesnek tartja az októberi mozgalmat és tudja azt, hogy ezen belül különböző helytelen irányzatok is fellépnek de ezeket a belső erővel kell megsemmisíteni. Kádár kormányról úgy beszélt, hogy ez a kormány a Szovjet csapatok beavatkozásával tudott létre jönni és elítélte a Kádár kormányt.

Dr. Péter László elmondotta nekem, hogy mikor megjelent a több párt rendszer és amikor Budapesten megalakult a Paraszt Párt ők is Szegeden megalakították a Paraszt Pártot amelyben emlékezetem szerint valami beosztása volt mint vezető. Budapesten 1956. november 4-e előtt megalakult a "Magyar Értelmiség Forradalmi Tanácsa" és Dr. Péter László ezt Szegeden is megakarta elakítani november 4-e után, ebben az ügyben több tanácskozást tartott a munkahelyén azonban a résztvevők ettől vonakodtak és ezért Dr. Péter László mikor velem beszélt elítélte őket.

Dr. Péter László elmondotta nekem, hogy 1956. emlékezetem szerint november elején megakart jelentetni a tiszatáji folyóiratának egyik számát amelyre már részben anyag is volt a szabályszerűen készülő szám anyaga. Amely vissza tükrözi az akkori helyzetet. Elmondta, hogy a felszabadulás utáni időkben a lírai költészet elmaradt a Magyar költészet általános színvonalától illetve a múltól. Vajtai István ezen cikkéért bírálatok érték

Elmondani kívánom, hogy tudomásom van arról, hogy Dr. Péter László a munkahelyén az egyetemi könyvtárba többen felkeresték és politikai vitákat folytattak én személyesen is voltam három alkalommal is nálla amikor is rajtam kívül is többen jelen voltak. Ilyen viták alkalmával igyekezett az állítását különböző formákba bizonygatni.

Dr. Péter Lászlóval 1956. november 2.-án találkoztam amikor elmondotta nekem, hogy Vajtai Istvánt rehabilitálni kell, mivel lényegében Vajtai Istvánal oggyetértett és tulzásnak tartotta Vajtai korábban történő elmarasztalását.

Igy az egyik alkalommal vita következtében én azt bizonyítottam, hogy Magyarországon ellenforradalom volt máskülönben a kapitalizmus visszaállítását akarta és ezt belső erővel felszámolni nem lehetett volna. Dr. Péter László ezek állításomat nem ismerte el és arról beszélt, hogy nem ellenforradalom volt és a kisebb kilengéseket belső erővel meg lehetett volna szüntetni. Dr. Péter László a politikai vitákban képviselt szerepe káros hatással volt a környezetre illetve a politikai vitákba résztvevő személyekre.

Megjegyezni kívánom, hogy Dr. Péter László 1957. januárjától a korábbi magatartását és politikai nézetét megváltoztatta és nem volt tapasztalható nála illetve én nem tapasztaltam nála azokat a kérdéseket amelyek az ellenforradalom idelye alatt és közvetlen utána volt tapasztalható. Tapasztaltam nála, hogy egyre inkább belátta azt, hogy ellenforradalom volt Magyarországon és a kapitalizmust akarták visszaállítani.

Mást az ügyre vonatkozólag elmondani nem tudok a vallomásom az igazságnak megfelelően tettem melyet elolvasás után hh. aláírtam.

Kmft.

Felvette:

József. rny. fhdgy.

tanu.

II. M. CSM. Rendőrfőkapitányság. Politikai. Nyomozó. Osztálya.

Szám: ...../19.....

Tanúkihallgatási jegyzőkönyv

Készült 19. 57. évi szeptember hó 30. napján a

..... ker., ... utca ..... szám ..... III. emelet

25. ajtó alatt helyiségben.

A tanú (neve, szül. éve és helye, foglalkozása, lakása):

Székely László

A gyanúsítotthoz, valamint az ügyben egyébként érdekelttekhez való viszonya:

Érdektelen

Az eljárás tárgyát szolgáló bűncselekmény következtében kárt szenvedett-e:

nem

(A tanúkihallgatásnál figyelemmel kell lenni a BP. 55. és 56. §-aira. A BP. 57. §-ában foglaltakra figyelmeztetni kell a tanút, és mind a figyelmeztetést, mind a tanúnak idevonatkozóan tett nyilatkozatát be kell jegyezni.)

A tanú — törvényes jogára, valamint a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetés után — vallomását az alábbiakban adja elő:

Kérdés: Mondja el, hogy mióta ismeri Dr. Péter Lászlót, és mit tud a politikai megatarthatásáról.

Felelet: Dr. Péter Lászlót 1945. óta ismerem mivel az egyetemre együtt jártam vele és a Nemzeti Paraszt Párt Szegedi szervezetében együtt voltam. Megállapításon szerint Dr. Péter László a felszabadulás után a harmadik utat képviselte ez megmutatkozott abban hogy 1946-ban kivált a Nemzeti Paraszt Pártból mivel ekkor látszott, hogy együtt halad az MKP-vel. Ugyanakkor a fasiszta erővel szemben voltak megnyilvánulásai.

Elmondani kívánom, hogy Dr. Péter László 1956. tavaszán kapcsolódott be az "Iroszövetség" tevékenységébe ismét, mivel ekkor kezdődött meg Szegedi viszonylatban is az Iroszövetségben a jobboldali revizionista támadás. Kezdetben nem állt a támadók oldalára azonban a hangulati megnyilvánulása mutatták, hogy egyet ért a jobboldali revizionista támadással. Nagyobb szerepe az Iroszövetségben akkor kezdődött amikor az őrség váltása

K. D. - 1. (Tanúkihallgatási jegyzőkönyv) 2437 - Október 23 Nyomda, Budapest (M) 2437

..... során a Tiszatáj szerkesztését rábízták.

V-14587A

Ezidőben az volt a véleménye, hogy a komonistákat hátrébe kell szorítani a vezetésben de nem kell eltávolítani az Iroszövetség munkájából. Ezt Dr. Péter László az elvű komonistákra értette akik véleménye szerint sok "Sztálinista" hibát követtek el.

Elmondani kívánom, hogy Dr. Péter Lászlóval 1956. november 10-én beszéltem és elmondta nekem, hogy nem ért egyet a Szovjet beavatkozással és úgy vélte, hogy a jobbratalodás a Magyar közvéleményben ennek köszönhető, valamint azt mondotta, hogy a Kádár kormány nem tudja megoldani a Magyar nép nagy problémáit. A Több pártrendszer hívének és az ugynevezet szabadság pártások helyelőinek vallotta magát. Az volt a véleménye, hogy ha a Szovjet csapatokat kivonnák akkor megnyugodna a közvélemény és a Nagy Imre vezetésevel le lehetne számolni a jobboldali igazi fasisztákkal. Dr. Péter László ezzen nézetét az egyetemen a munkahelyén hallomásom szerint mások előtt is hangoztatta.

Elmondani kívánom, hogy 1956. december elején hivatkozva elmondta, hogy Dr. Péter László és társai egy olyan Tiszatáj számot kívánnak kiadni amely élesen szembe fordul a kormány politikájával. Megjegyezni kívánom, hogy azóban erre nem került sor.

Mást elmondani nem tudok a vallomásomat az igazságnak megfelelően tettem a jegyzőkönyvet átolvasás után hh. aláírom.

József rny. ihgy.
Hiballgato.

tanu

BM. Csongrádmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztály.

"Szigoruan titkos!"

57.

J e g y z ő k ö n y v.
dr. Péter László kihallgatásáról.
Szeged, 1957. október 2-án.

dr. Péter László
Jánoshalma 1926. I. 21.
Cselenák Ágnes
tudományos kutató
Egyetem.
büntetve nem volt.
Szőreg Szegfü u 21.

Közlés: Közlöm Önnel, hogy kihirdetem az Ön ellen folyó büntető eljárás okát:

H a t á r o z a t
A terheltként való felelőségrevonásról.

A nyomozás adatai alapján alapos a gyanu, hogy

dr. Péter László aki az 1956 októberi ellenforradalom után a munkás paraszt kormányt nem ismerte el és a Nagy Imre kormányt tartotta a törvényes kormánynak. Ezen nézetét rendszeresen hangoztatta. Azt hangoztatta, hogy a Kádár kormány a szovjet csapatok beavatkozásával tudott létre jönni. A munkahelyén arról beszélt, hogy a szovjet csapatok beavatkozása helytelen volt, mert megakadályozták Magyarországon a további demokratikus kibontakozást. Tevékenységével az Egyetemen belül akadályozta több embernél a munkás paraszt kormány melletti kiállást. Ennek alapján a BHÖ. 2. pontjában felvett izgatásban való tevékeny részvétel miatt terheltként való felelőségrevonását elrendelem.
Szeged, 1957. október 2-án.

Ilia József rny. fhdgy.

Kérdés: Közlöm Önnel, hogy a határozat ellen a BP. 136 §. /1./ bekezdése értelmében panasszal élhet az illetékes ügyészhez, továbbá, hogy joga van ügyében védőt választani. - Nyilatkozzék a kihirdetett határozatról és a közlésekről.

Felelet: A közölt határozatot tudomásul vettem panasszal élek ellene.

Védőt választok, azonban a későbbiek folyamán tudom megnevezni a védőt.

dr. Péter László.

dr. Péter László.

Ilia József rny. fhdgy.

52

V-145871

BM. Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Központ Osztály

"Szigoruan titkos!"

58

H a t á r o z a t
a nyomozás befejezéséről.
Szeged, 1957. október 2-án.

1957. augusztus 5-től vizsgálatot folytattunk dr. Péter László ügyében
helynek során az alábbiakat állapítottuk meg.

Dr. Péter László /: Jánoshalma 1926. Cselenák Ágnes utolsó munkahelye
Egyetem, lakhelye Szeged Szőreg Szekfü u 21. szám.:/
ellenforradalom ideje alatt az Egyetemen rendszeresen az ellenforra-
dalom mellett agitált. A munkás paraszt kormányt nem ismerte el és azt
tagoztatta, hogy "Nagy Imre kormány az a törvényes kormány." Arról be-
szélt a munkahelyén, hogy a szovjet csapatok beavatkozása révén tudott
Kádár kormány hatalomra jutni.

Dr. Péter László tevékenységével az Egyetemen belül igyekezett azt bizo-
nyítani 1956. november 4-e után, hogy az októberi események helyes irány-
ba folytak, amelyet a szovjet csapatok beavatkozása akadályozott meg.
A fenti állításait az Egyetemen belül igyekezett különböző formában
bizonyítani, amely azt bizonyítja, hogy a környezetében a munkás paraszt
kormány ellen agitált.

A fentiek szerint dr. Péter László alaposan gyanúsítható a BHÖ. 2. pontjá-
ban felvett izgatásban való tevékeny részvétel büntetésének elkövetésével.

A fentiekre való tekintettel a nyomozást befejezettnek tekintem és az
ügyet a további eljárás lefolytatása végett a Megyei Ügyészségnek
átadom.

Blek Balázs
Blek Balázs rny.fhdgy.
csop.vez.

Illia József
Illia József. rny.fhdgy.
vizsgáló.

53

V-145871

M. Csongrádmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztály.

A Törvényszék által feladott ügyben készült iratok és irattartalomjegyzék.

J e g y z ő k ö n y v.
dr. Péter László kihallgatásáról.
Szeged, 1957. október 2-án.

dr. Péter László
Jánoshalma 1926.
Cselenák Ágnes
tudományos kutató.
Egyetem.
büntetve nem volt.
Szőreg Szegfű u 21.

Árulás: Átadtuk Önnek az Ön ügyében a vizsgálat során keletkezett 31-5591/57. számú vizsgálati dosszié egy kötetében lévő írásos anyagokat tanulmányozásra. Nyilatkozzék van-e észrevétele vagy indítványa a tanulmányozott anyagokkal kapcsolatban.

Válasz: Az ügyemben keletkezett 31-5591/57. számú vizsgálati dossziében lévő anyagokat áttanulmányoztam az anyagokkal kapcsolatban semmi észrevételem, vagy indítványom nincs.

Összefoglalás: A jegyzőkönyvet lezárom.

Ill. József rny.fhdgy.
vizsgáló.

P. László
dr. Péter László
terhelt.

205-57162-1957

11113/1957/3.

A szegedi megyei bíróságtól.

61

31-17603/57

Előzetes Hivatalban őrzött
Csemetei iratról készült másolat.

A N. ó p k s z t á p s a g N e v é b e n

A szegedi megyei bíróság mint büntető bíróság ítéletben büntette
Péter László vádlott ellen indított büntetőügyben Szegeden
1957. évi november hó 19. napján megtartott nyilvános tárgyalás
alapján meghozta a következő

í t é l e t e t.

A megyei bíróság az 1957. évi március hó 12. napjától kezdődően
előzetes letartóztatásban lévő:

P é t e r L á s z l ó vádlottat - aki 1926. évi január hó
21. napján Jánoshalmán született, Székely, Szeged u. 21. sz. alatti
lakos, magyar állampolgár és anyanyelvű, volt a szegedi Tudomány-
egyetem tudományos kutatója, havi 1750 Ft. kereset mellett,
elsőosztályú tudományegyetemet végzett, katonája nem volt, házi lakatos
szankéval, gyermektelen, atyja: Gergely, anyja: Cselenák Agnes,
házatartó nem volt -

ellenősnök mondja ki: népi demokratikus államrend elleni
tevékenység bűntettében.

A megyei bíróság ezért:

Péter László vádlottat 8 /nyolc/ hónapi börtönbüntetésre ítéli.

A megyei bíróság vádlottnak az előzetes letartóztatásában eltöltött
idejével a kiszabott börtönbüntetést teljes egészében kitölt-
ésnek veszi.

Vádlott kötelese a büntetés teljesítéséig a büntetés végrehajtásának
díját fizetni.

A tárgyalás során a vádlott a következőképpen vallott:

A megyei bíróság tárgyaláson felvett bizonyítékok alapján bebi-
nyósították a vádlott és tényként állapították meg a következő tényállást.

Péter László vádlott a felszabandítás előtt családi háttérrel
élt, középiskolai tanuló volt, apja mint oszondó tisztihelyettes
1936 évben vonult nyugdíjba. Vádlott az 1947 évben végezte el
egyetemét. Az 1948 évben tanári oklevelet nyert. Majd 1950. év
szeptemberétől kezdődően először Karcag, majd makói múzeumak lett
igazgatója. 1954. évtől kezdődően a szegedi Tudományegyetem
nyelvtárában dolgozott kezdetben mint könyvtáros, később mint tud-
ományos munkatárs, havi 1750 Ft. kereset mellett.
Vádlott: kinagasló keresetű és a Juhász Gyula és József Attila

1952-12-20

62
1952-12-20

munkásosztály költői kutatásában.

Történelmi Hivatal
Védeti iratról készült másolat

Dr. Péter László vádlott magatartásával kapcsolatban az ellenforradalom leveréséig semmi különös nem került fel. Az ellenforradalom leverése után baráti körben, így Szabolcsi Gábor újságírónak, Kiss Lajos egyetemi tanársegédnek, továbbá Ökrös László középiskolai tanárnak olyan kijelentést tett, hogy véleménye szerint a szovjet csapatokat nem kellett volna behívni, belső erővel is lehetett volna verni az ellenforradalmat. Nem szabad lett volna erre a szovjet csapatot felhasználni. Annak a nézetének adott kifejezést, hogy ennek következtében nincs biztosítva Magyarországon demokratikus fejlődés. A véleménye az volt, hogy Nagy Imre kormánya volt a törvényes kormány, míg Kádár-kormány nem törvényes módon jött létre. Véleménye az volt továbbá, hogy Kádár kormány a magyar nép problémáit nem tudja megoldani. Nem értett egyet az MSZMP Nagy Imréről vonatkozó értékelésével sem.

Vádlott fenti tényállásban írt véleményének az ellenforradalom leverése után közvetlenül adott hangot. Vádlottat barátai és ismerősei egy népházban embernek ismerték. Bizották a szocializmus megépítésébe. Kijelentéseit nem mint ellenforradalmár, hanem mint egy megtévesztett ember tettét meg. Egyébként is ezen véleményével már ő maga sem értett egyet a későbbiek során.

A megyei bíróság a fenti tényállást bebizonyítottnak vette vádlott ténybeli beismerése, valamint a tárgyaláson kihallgatott érdektelen tanúk vallomása és az iratok egyéb tartalma alapján.

A megállapított és bebizonyítottak vett cselekményével vádlott megvalósította a BHO. 2. pont b./ alpontjában foglalt, de a BHO. 11. pont /3/ bek. szerint büntetendő népi demokratikus államrend elleni izgatás bűntettét.

Vádlott részben bűnösnek érzi magát. Védekezésül előadta, hogy az általa tett kijelentések az ő külön véleménye volt, nem volt szándékában az izgatás bűntettének az elkövetése. A kijelentések megtételekor még tisztán nem látott, de később belátta azt, hogy helytelen volt a meggyőződés és a későbbiek során már nem is vallotta ezt.

A megyei bíróság a lefolytatott tárgyalás eredménye képpen vádlott terhére rótt büncselekmény elkövetését bebizonyítottak találta. Vádlott által tett kijelentések semmiesetre sem segítettek elő a kibontakozást. Figyelemmel azonban a cselekmény elkövetésének időpontját és azt, hogy vádlott kik előtt tette meg a kijelentést, ezért a megyei bíróság vádlottal szemben az enyhítő szakasz alkalmazását indokoltnak találta. Vádlott által tett kijelentések a kijelentésének időpontjában is büncselekményt képeztek. Az, hogy kik előtt tette és mikor, az a büntetés kiszabásánál jöhet figyelembe.

A megyei bíróság a büntetés kiszabásánál súlyosító körülményt nem észlelt, míg vádlott büntetlen előéletét, továbbá az ellenforradalom leverése előtt tanúsított pozitív magatartását és részbeni megbánást tanúsító beismerését mint enyhítő körülményt vette figyelembe.

1952

B.I.1118/1957/9. Szeged

Hivatalban őrzött
másolat

A megyei bíróság a rendelkező részben megállapított börtönbüntetést találta arányban állónak vádlott által követett cselekmény súlyával és társadalmi veszélyességével, valamint vádlott személyében rejlő kisebb fokú társadalmi veszélyességével.

A büntetés kiszabása a BHÖ. pont /3/ bek. felvett rendelkezés szerint történt a Btá. 51 §. /2/ bek. d. / pontja felhívásával, az előzetes letartóztatásban töltött idő beszámítása a Btá. 54. §-án, míg a bűnügyi költségek felől való rendelkezés a Bp. 244 §. /1/ bek. alapszik.

Sz e g e d, 1957. év november hó 19. napján.

dr. Bottyán László sk. Mison Gusztáv sk. Tamási Imréné sk.
tanácsvezető elnök elnöke

kiadmány hiteléül:
foglaltatgy.
1957. XI. 21.

BM: Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztály Szeged

64
A Történelmi Mivatalban őrzött
eredeti irásról készült másolat.

"Szigoruan titkos!"

Határozat a dosszié lezárására:
Szeged, 1958. február 27.

1./ Dr. P é t e r László ügyében keletkezett 31-5601/57. számú
vizsgálati dossziét a mai napon lezártuk és a nevezett személyt
ügyészségnek átadtuk bírósági eljárás céljából.

A dossziében szereplő személy: ügyében az alábbiak szerint
határoztunk:

1. Dr. P é t e r László /: 1926. Jánoshalma, Cselenák Ágnes:/
osztályidegen származásu, pártonkívüli, szőregi lakos. A bíróság
az elkövetet bűncselekmény alapján 8. hónap börtönbüntetésre ítélte.
A 4-es számú karton által marad nyilvántartásban továbbra is.

Varga János
/: Varga János r. örgy.:/
osztályvezető:

Illia József
/: Illia József rny. fhdgy.:/

*63/1006
Szeged
1958.02.27*